

ปรัชญาบูรณาการวิถีอุดมการณ์ปลดปล่อยรัฐเชิงเอกภาพของพลเมือง สังคมอนาธิปไตยไร้รัฐในเขตปกครองตนเอง “โรจาวา”

ยุทธศาสตร์ หน่อแก้ว¹

วันที่รับบทความ: 30 มิถุนายน 2566
วันที่แก้ไขครั้งสุดท้าย: 5 พฤศจิกายน 2566
วันที่ตอบรับตีพิมพ์: 8 พฤศจิกายน 2566

บทคัดย่อ

บทความเรื่องนี้ มุ่งศึกษาการเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มขบวนการชาตินิยมชาวเคิร์ดในดินแดนซีเรีย นับตั้งแต่การล่มสลายของจักรวรรดิออตโตมันเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน โดยพิจารณาข้อมูลจากเอกสารงานวิชาการประเภทต่างๆ พบว่า ชาวเคิร์ดมีความพยายามในการปลดแอกตนเองออกจากการปกครองของ “ระบอบอัสซาด” มาโดยตลอด จนกระทั่งเกิดเหตุการณ์กระแสวิพากษ์วิจารณ์การปฏิวัติ “อาหรับสปริง” ที่นำไปสู่สงครามกลางเมืองภายในภูมิภาคตะวันออกกลาง ส่งผลทำให้พื้นที่ที่ครอบครองทางภูมิรัฐศาสตร์หลายแห่งเปลี่ยนแปลงไป ต่อมาชาวเคิร์ดสามารถสถาปนา “เขตปกครองตนเอง” ที่เรียกว่า “โรจาวา” ขึ้นมาได้ เป็นผลสำเร็จ ทำให้ดินแดนในครอบครองมีสถานะกลายเป็น “รัฐซ้อนรัฐ” อย่างไม่เป็นทางการของกลุ่มประชาชาติที่ไม่ใช่ “รัฐชาติ” เหนือดินแดนอธิปไตยของซีเรีย อีกทั้งยังได้มีการออกแบบโครงสร้างระบบการบริหารใหม่ด้วยหลักการกระจายศูนย์อำนาจอธิปไตยทางการเมืองไปยังองค์กรท้องถิ่นระดับรากหญ้า ที่เรียกว่า “คอมมูน” ทำให้ชุมชนแต่ละแห่งสามารถดำเนินกิจการสาธารณะภายในท้องถิ่นของตนได้อย่างเป็นอิสระ โดยมีการจัดทำ “สัญญาประชาคม” ที่มุ่งเน้นการให้ความสำคัญกับสิทธิความเป็น “พลเมือง” ของปัจเจกบุคคลผนวกกับความพยายามในการปลดปล่อยพันธนาการสังคมออกจากระบบ “ทุนนิยมประชาธิปไตย” ผ่านแนวคิดปรัชญาสังคมการเมือง 3 ประการ ได้แก่ “สิทธิสตรี นิเวศวิทยาสังคม และประชาธิปไตยทางตรง” บูรณาการเข้ากับการรวมตัวกันปกครองภายใต้รูปแบบ “สหพันธ์ประชาธิปไตย” อย่างเป็นเอกภาพ ถึงกระนั้น “โรจาวา” ก็ยังคงมีสถานะเป็นเพียง “สังคมอนาธิปไตย” ไร้รัฐเชิงจิตวิญญาณที่ไม่สอดคล้องกับแนวคิดการสร้างรัฐชาติสมัยใหม่แต่อย่างใด

คำสำคัญ โรจาวา, สตรีนิยม, นิเวศวิทยาสังคม, ประชาธิปไตยทางตรง, ชาวเคิร์ด

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย จังหวัดเชียงราย 57100 อีเมล: yutthasart.nk@hotmail.com

Philosophy of Integrity to Liberate Stateless Anarchist Society in the Autonomous Region of “Rojava”

Yutthasart Norkaew²

Received: 30 June 2023

Revised: 5 November 2023

Accepted: 8 November 2023

Abstract

This article aims to study the political movements of the Kurdish nationalist movement in Syria from the fall of the Ottoman Empire to the present day. Considering information from various types of documents, it is found that the Kurds have been making efforts to liberate themselves from the rule of the "Assad regime" throughout this period. Later, a revolutionary wave occurred as a result of the "Arab Spring," leading to changes in the geopolitical landscape within the Middle East region. Eventually, the Kurds were able to establish an "autonomous region" called "Rojava" has been successful, with "Rojava" becoming an unofficial "state within a state" for a group of nations that are not traditional "nation-states" within the sovereign territory of Syria. Furthermore, a new administrative structure has been designed by decentralizing political sovereignty to grassroots local organizations called "communes," allowing each community to independently manage public affairs within its locality. This initiative includes the preparation of a "Social contract" that focuses on the importance of the "citizen" rights of individuals combined with efforts to break free from the constraints of "Patriarchal capitalism" through three social and political philosophy concepts: "women's rights, social ecology, and direct democracy," integrated under the governing coalition in the form of the "Democratic Federation" as a unified entity. However, it's important to note that "Rojava" still maintains the status of just an "anarchist

² Assistant Professor, Faculty of Political Science and Public Administration, Chiang Rai Rajabhat University, Chiang Rai 57100. E-mail: yutthasart.nk@hotmail.com

society," lacking a traditional nation-state structure, which is inconsistent with the concept of modern nation-state building.

Keywords Rojava, Feminism, Social Ecology, Direct Democracy, Kurdish

1. บทนำ

“พรรคแรงงานชาวเคิร์ด” (Kurdistan Workers' Party หรือ Partiya Karkeren Kurdistan: PKK) ได้รับการสถาปนาขึ้นมาครั้งแรกในดินแดนตุรกี เมื่อปี ค.ศ. 1978 โดยมี “อับดุลละฮ์ เออจาลัน” (Abdullah Öcalan) เป็นหัวหน้าพรรคการเมืองและผู้นำคนสำคัญของกลุ่มชาติพันธุ์เคิร์ดที่มีบทบาทในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองมาอย่างต่อเนื่อง โดยภูมิหลังของ “อับดุลละฮ์ เออจาลัน” เป็นชาวเคิร์ดที่มีพื้นเพถือกำเนิดและดำเนินชีวิตช่วงวัยเยาว์เจริญเติบโตขึ้นมาท่ามกลางการเหยียดเชื้อชาติที่กระทำต่อชนกลุ่มน้อยภายในสังคมของตุรกี ทำให้สามารถรับรู้ถึงปัญหาเรื่องราวความขัดแย้งทางการเมืองด้านเชื้อชาติที่รุนแรงได้เป็นอย่างดี ซึ่งกลายเป็นหนึ่งในแรงผลักดันที่มีนัยสำคัญต่อการตั้งปณิธานก้าวขึ้นมามีบทบาททางการเมืองระหว่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนับจากปี ค.ศ. 1978-1998 “อับดุลละฮ์ เออจาลัน” ได้แสดงออกถึงภาวะความเป็นผู้นำของตนอย่างโดดเด่นด้วยการเป็นแกนนำในการเรียกร้องเอกราชให้กับชาวเคิร์ดทั้งในประเทศตุรกีและซีเรีย แม้ว่าในระหว่างนั้น รัฐบาลตุรกีได้มีการประกาศเนรเทศ “อับดุลละฮ์ เออจาลัน” ออกไปจากมาตุภูมิ นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1984 เป็นต้นมาแล้วก็ตาม (Weiner, 1999) แต่ก็ไม่ได้ส่งผลต่อการปฏิบัติภารกิจปลุกปั่นแนวคิดทางการเมืองของพรรค PKK มากนัก อีกทั้งยังคงเข้าไปมีบทบาทเกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนขบวนการปลดแอกชาวเคิร์ดของทั้งสองประเทศมาโดยตลอด (Casier & Jongerden, 2010)

ทั้งนี้ การเปิดโอกาสให้ “อับดุลละฮ์ เออจาลัน” ได้เข้าไปลี้ภัยอยู่ในดินแดนซีเรีย ภายหลังจากที่ถูกอับเปหิออกจากตุรกีนั้น นับว่าเป็นการตัดสินใจที่ผิดพลาดและถือเป็นจุดเปลี่ยนครั้งสำคัญที่ส่งผลต่อการก้าวขึ้นมาเป็นผู้นำระหว่างประเทศอีกขั้นหนึ่งผ่านการดำเนินกิจกรรมของพรรค PKK ในซีเรียได้อย่างเด่นชัด ซึ่งแนวคิดอุดมการณ์ทางการเมืองของพรรค PKK ค่อนข้างมีอิทธิพลสูงเป็นอย่างมากต่อแนวทางการปลดปล่อยตนเองของชาวเคิร์ดในพื้นที่ “เคอร์ดิสถาน” (Kurdistan) ทั้ง 4 แห่ง อันได้แก่ ตุรกี ซีเรีย อิรัก และอิหร่าน อีกทั้งยังมีการเผยแพร่อุดมการณ์ทางการเมืองเกี่ยวกับการแบ่งแยกดินแดนผ่านงานเขียนในหนังสือหลายเล่มที่ส่งผลโดยตรงต่อความวุ่นวายทางการเมืองระหว่างประเทศในภูมิภาคตะวันออกกลาง โดยตุรกีเป็นหนึ่งในประเทศที่ค่อนข้างได้รับผลกระทบมากเป็นกรณีพิเศษจากการเคลื่อนไหวของพรรค PKK ดังกล่าว เนื่องด้วยปรากฏถึงพลเมืองชาวเคิร์ดที่ตั้งรกรากถิ่นฐานอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศรอบข้างในบริเวณใกล้เคียงกัน ทำให้รัฐบาลตุรกีตัดสินใจยุติปัญหาเรื้อรังทางการเมืองที่เกิดขึ้นด้วยการส่งกองกำลังความมั่นคงตุรกีเข้าไปลักพาตัว “อับดุลละฮ์ เออจาลัน” ขณะกำลังเดินทางไปปฏิบัติภารกิจทางตอนใต้ของ

ทวีปแอฟริกาในประเทศเคนยา เมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1999 เพื่อนำตัวกลับมาจับโทษประหารชีวิต แต่ทว่าในภายหลังได้มีการลดหย่อนโทษลงเหลือเพียงแค่จำคุกตลอดชีวิต โดยมีสถานะเป็นนักโทษถาวรที่ยังคงถูกจองจำอยู่ในตรอกที่จวบจนถึงปัจจุบัน (Weiner, 1999)

“สตรีนิยม นิเวศวิทยาสังคม และประชาธิปไตยทางตรง” (Feminism, Social Ecology and Direct Democracy) เป็นปรัชญาสังคมการเมืองที่ได้รับแรงบันดาลใจมาจากแนวคิดของ “เมอร์เรย์ บุคชิน” (Murray Bookchin) นักทฤษฎีสังคมและนักบุกเบิกแนวคิดการเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมชาวอเมริกัน (Hunt, 2017, p. 7) โดย “อับดุลละฮ์ เออจาฮัน” รู้สึกประทับใจกับแนวคิดของ “เมอร์เรย์ บุคชิน” เป็นอย่างมาก จึงได้นำมายึดถือเป็นอุดมการณ์เชิงบูรณาการแนวใหม่ที่ได้รับการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ออกสู่สาธารณชนชาวเคิร์ด จนกลายเป็นหมุดหมายสำคัญในการต่อสู้ทางการเมือง เพื่อมุ่งสร้างดินแดนยุคใหม่ที่ไม่ได้อิงแอบกับหลักการสากลดังเช่นในอดีตอีกต่อไป และด้วยความปรารถนาอันแรงกล้าในการสร้างรูปแบบการปกครองที่ปฏิเสธการจัดตั้ง “รัฐชาติ” (Nation-State) ทำให้มีความพยายามในการออกแบบโครงสร้างการปกครองรูปแบบพีระมิดหัวกลับที่ไม่ใช่ระบบ “รัฐราชการ” (Bureaucratic State) รวมศูนย์อำนาจจากบนลงล่างที่ถูกควบคุมดูแลตามสายบังคับบัญชา แต่มุ่งเน้นการมอบอำนาจสูงสุดทางการเมืองการปกครองให้กับองค์กรระดับท้องถิ่นที่อยู่ฐานล่างสุดในสังคมเป็นการทดแทน (De Jong, 2016) กล่าวคือ แนวคิดอุดมการณ์ทางการเมืองของชาวเคิร์ดได้ให้ความสำคัญกับอำนาจอธิปไตยระดับรากหญ้า โดยการคำนึงถึงการสร้างรัฐเชิงจิตวิญญาณขึ้นมาเสียมากกว่าที่จะก่อตั้งเป็นรูปแบบ “รัฐชาติ” ตามกรอบแนวคิดหรือจินตกรรมทางการเมืองที่ประชาคมโลกโดยทั่วไปยึดถืออยู่ เพื่อมุ่งปลดปล่อยชาติพันธุ์ของตน ออกจากระบบ “ทุนนิยมปิตาธิปไตย” (Patriarchal Capitalism) ที่คอยกีดกั้นทรัพยากรและครอบงำสิทธิความเท่าเทียมทางเพศในชุมชนท้องถิ่นของชาวเคิร์ดมาอย่างยาวนาน (Küçük & Özselçuk, 2016, p. 184)

การทำความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความขัดแย้งอันยาวนานในภูมิภาคตะวันออกกลาง มีความจำเป็นต้องย้อนกลับไปศึกษาเหตุการณ์สำคัญภายหลังจากสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 1 นั่นคือ การแบ่งแยกดินแดนของจักรวรรดิออตโตมันออกเป็นหลายส่วนภายใต้การชี้ขาดจากชาติมหาอำนาจผู้ชนะสงครามในยุคสมัยนั้น ถือเป็นหนึ่งในกระบวนการทางการเมืองระหว่างประเทศที่สร้างปัญหาความขัดแย้งระยะยาวมากกว่าการแสวงหาสันติภาพ เพราะเป็นการขีดเส้นแบ่งเขตแดนพื้นที่ตามอำเภอใจด้วยการพิจารณาเพียงแคผลประโยชน์ส่วนตัวของชาติพันธมิตรมากกว่าผลประโยชน์ส่วนรวม จนกลายเป็นการละเลยกลุ่มชนพื้นเมืองต่างๆ ที่ครอบครองดินแดนแห่งนี้มาอย่างยาวนาน (Helmreich, 1974, p. 320) พิจารณาได้จากในปี ค.ศ. 1919 บรรดาชาติมหาอำนาจได้ร่วมกันลงนามใน “สนธิสัญญาแวร์ซาย”

(The Treaty of Versailles) ส่งผลทำให้สหราชอาณาจักร (อังกฤษ) ได้เข้าครอบครองดินแดนอารยธรรมโบราณที่เก่าแก่ในอียิปต์และดินแดนศักดิ์สิทธิ์สามศาสนาในปาเลสไตน์ ฝรั่งเศสได้เข้ายึดครองพื้นที่บริเวณซีเรีย เลบานอน และบางส่วนของตุรกี กรีซได้เข้าควบคุมอาณานิคมในพื้นที่ดินแดนแถบเมดิเตอร์เรเนียนทางตะวันตกของตุรกี (McMeekin, 2015) และอิตาลีได้รับรางวัลเป็นเมืองท่าชายฝั่งพิอูเม (ปัจจุบันคือ “เมืองริเยกา” ของโครเอเชีย) แต่อิตาลีได้เข้ายึดครองพื้นที่ดังกล่าวในระยะเวลานั้นเพียงชั่วคราวเท่านั้น (Drinkwater, 2005, p. 139) กล่าวได้ว่า การแบ่งแยกดินแดนที่เกิดขึ้นได้สร้างบาดแผลที่ยังลึก ซึ่งปรากฏเป็นร่องรอยความบอบช้ำทางประวัติศาสตร์ที่ยังคงฝังประทับลงบนจิตใจของชาวเคิร์ดและได้กลายเป็นจุดเริ่มต้นของการวางรากฐานแห่งความขัดแย้งอย่างรุนแรงในโลกอาหรับยุคใหม่ที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อปัญหาสงครามกลางเมืองในภูมิภาคตะวันออกกลางจนยากที่จะแก้ไขเยียวยาหรือประนีประนอมให้ปัญหาเหล่านั้นยุติลงได้ในปัจจุบัน (Rogan, 2015, p. 513)

ต่อมาในปี ค.ศ. 1920 ได้มีการลงนามใน “สนธิสัญญาแซฟวร์” (Treaty of Sèvres) เพื่อก่อตั้งดินแดนในฝันของชาวเคิร์ดนามว่า “เคอร์ดิสถาน” แต่ก็ไม่สามารถเกิดขึ้นได้จริงตามที่ปรากฏในเนื้อหาของสนธิสัญญานี้ ด้วยเหตุที่ยังคงไม่เข้าใจเงื่อนไขของการจัดตั้ง “รัฐชาติ” ในประเด็น “อำนาจอียิปต์เหนือดินแดน” ซึ่งมีความจำเป็นต้องให้ “รัฐเอกราช” (Sovereign State) ภายนอกแสดงเจตนารับรองดินแดนเสียก่อน จึงจะสามารถจัดตั้ง “รัฐชาติ” แห่งนี้ขึ้นมาได้ โดยมีสาเหตุหลักมาจากปัญหาการเมืองระหว่างประเทศ เนื่องจากในช่วงเวลานั้นได้เกิดการเคลื่อนไหวของ “กลุ่มขบวนการแห่งชาติตุรกี” (Kuva-Yi Milliye) ที่ได้รวมตัวกันลุกฮือขึ้นมาต่อต้านการลงนามในสนธิสัญญาดังกล่าวอย่างรุนแรง จนท้ายที่สุดชาติมหาอำนาจไม่อาจต้านทานความแข็งแกร่งและยั่วยุการสู้รบได้อีกต่อไป กอปรกับชาติมหาอำนาจผู้ชนะสงครามทั้งหมดต่างพากันบอบช้ำอย่างหนักจากสงครามโลกครั้งที่ 1 ซึ่งยุติลงไปได้ไม่นานมากนักจนนำไปสู่การเจรจาสันติภาพ ในปี ค.ศ. 1923 และมีการลงนามร่วมกันใหม่อีกครั้งในเอกสารที่ชื่อว่า “สนธิสัญญาโลซาน” (Treaty of Lausanne) ทำให้ความฝันในการก่อตั้งดินแดนของชาวเคิร์ดภายในพื้นที่จักรวรรดิออตโตมันเดิมต้องดับสลายไปในชั่วพริบตากลายเป็นการยอมรับเขตแดน “สาธารณรัฐตุรกี” (Republic of Turkey) ที่ถูกจัดตั้งขึ้นมาใหม่ กล่าวคือ ชาติมหาอำนาจผู้ชนะสงครามในยุคสมัยนั้นได้พิจารณาเห็นควรว่าการมอบสิทธิในการก่อตั้ง “รัฐชาติ” ให้แก่ “ชาวเติร์ก” (Turks) น่าจะเป็นการแก้ไขปัญหาด้านมนุษยธรรม โดยคำนึงถึงความขัดแย้งเกี่ยวกับเชื้อชาติของ “กรีก-ตุรกี” (Greco-Turkish) และยังสามารถป้องกันความขัดแย้งของกลุ่มชนชาติขนาดใหญ่ภายในจักรวรรดิออตโตมันเดิมได้ดีมากกว่าการมอบสิทธิการสถาปนา “รัฐชาติ” ให้แก่ชาวเคิร์ดที่มีอิทธิพลทางการเมืองระหว่างประเทศน้อยกว่า เป็นที่ชัดเจนว่า ชาติมหาอำนาจได้พยายามให้

ความสำคัญกับการถ่ายโอนสิทธิทางการเมืองและพื้นที่ครอบครองให้แก่ชนชาติขนาดใหญ่ ทั้งสองสัญชาติด้วยแนวทางสันติภาพที่ละเลยความเห็นอกเห็นใจต่อกลุ่มชาติพันธุ์ชายขอบทางการเมือง เพื่อยุติปัญหาสงครามที่อาจจะก่อตัวขึ้นมาอีกครั้งในอนาคตของคูร์ณี ความขัดแย้งทางการเมืองอีกฝ่ายหนึ่งเป็นสำคัญ นับเป็นจุดเริ่มต้นแห่งหายนะจากการตอรองผลประโยชน์ที่ชาติวิจารณ์อย่างรอบคอบ ซึ่งได้นำไปสู่การผลักดันการมีตัวตนอยู่ของชนกลุ่มน้อยขนาดยักษ์ออกไปจากการเจรจาสันติภาพ ทำให้ชาวเคิร์ดไม่สามารถจัดตั้งเป็นรัฐชาติ “เคอร์ดิสถาน” อย่างถาวรจนถึงปัจจุบัน (Pitsoulis, 2019, p. 456)

ต่อมาในปีเดียวกันนั้น “องค์การสันนิบาตชาติ” (League of Nations) ซึ่งเป็นองค์กรสันติภาพที่ก่อตั้งขึ้นมาภายหลังจากสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 1 ได้มอบอำนาจให้ฝรั่งเศสจัดทำข้อตกลง ที่เรียกว่า “ไซคส์--picot” (Sykes-Picot Agreement) (Quataert, 2000, p. 3) ส่งผลทำให้ดินแดนของชาวเคิร์ดในนาม “เคอร์ดิสถาน” ตามสนธิสัญญาเดิม ถูกแบ่งแยกออกเป็น 4 ส่วน กระจายไปตามพื้นที่อาณาบริเวณต่างๆ โดยรอบทั้งในตุรกี ซีเรีย อิรัก และอิหร่านในปัจจุบัน (Zisser, 2014, p. 194) โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวเคิร์ดที่อาศัยอยู่ในซีเรีย ต่างได้รับความเดือดร้อนจากปฏิบัติการทางอำนาจของรัฐบาลซีเรียค่อนข้างมาก เพราะถูกกดขี่ข่มเหงจากผู้ปกครองอย่างหนักหน่วงด้วยกระบวนการหล่อหลอมให้กลายเป็นชาติอาหรับซีเรียอาทิ การลิดรอนสิทธิทางวัฒนธรรม การควบคุมการใช้ภาษาท้องถิ่น และการพยายามลบประวัติศาสตร์อันยาวนานของกลุ่มชาติพันธุ์เคิร์ดด้วยการคัดเนื้อหาออกจากสารบบในตำราเรียนพื้นฐานของซีเรีย เป็นต้น (Human Rights Watch, 1996, p. 11) การเลือกปฏิบัติเช่นนี้มีสาเหตุมาจากสัดส่วนจำนวนประชากรของชาวเคิร์ดที่มีปริมาณเพียงร้อยละ 10 เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ภายในประเทศ ชาวเคิร์ดจึงเป็นเพียงแค่ชนกลุ่มน้อยที่ไม่ใช่กลุ่มชนชาติอาหรับขนาดใหญ่ในซีเรีย (Tejel, 2009, p. 16) นำไปสู่การเข้ามาตรการและวิธีการควบคุมต่างๆ นานาที่ถูกกำหนดออกมาในเชิงนโยบาย ซึ่งเป็นหนึ่งในกระบวนการกลืนชาติพันธุ์ให้อยู่ภายใต้อิทธิพลของวัฒนธรรมอาหรับรูปแบบซีเรียตามแนวทาง “ลัทธิชาตินิยม” (Nationalism) โดยถือเป็นเรื่องปกติที่รัฐชาติเกิดใหม่หลายแห่งมีความจำเป็นต้องกระทำเช่นนี้ เพื่อสร้างความเป็นปึกแผ่นทางการเมืองอย่างเป็นเอกภาพภายในรัฐของตน (Cole & Kandiyoti, 2002, p. 190)

ด้วยเหตุนี้ ชาวเคิร์ดจึงเกิดความไม่พอใจต่อลักษณะการปกครองดังกล่าวของรัฐบาลซีเรียที่มุ่งเน้นการประหัตประหารทำลายล้างมากกว่าการปกครองเชิงสันติภาพ ก่อให้เกิดการระดมพลทางการเมืองครั้งใหญ่ เพื่อมุ่งปลดแอกชาติพันธุ์ของตนออกจากระบบการเมืองที่เอนเอียงไปทางเผด็จการมากกว่าประชาธิปไตย ทำให้ขบวนการอาณานิคมและขบวนการชาติพันธุ์เคิร์ด ซึ่งมีการเคลื่อนไหวทั้งในตุรกีและซีเรียสามารถรวมตัวกันได้อย่างเข้มแข็งก่อตั้งเป็น

พรรค PKK ด้วยการสร้างอิทธิพลทางการเมืองที่นำไปสู่การเผชิญหน้ากับรัฐบาลซีเรีย เพื่อต่อรองผลประโยชน์และเรียกร้องสิทธิเสรีภาพของชาวเคิร์ดไม่ให้ถูกกดขี่หรือข่มขู่อย่างไร่นุชยธรรมดังที่ผ่านมาได้ (Gunter, 2004, p. 197) หากย้อนกลับไปพินิจถึงนิยามอุดมการณ์ของพรรค PKK ในช่วงยุคเริ่มแรก พบว่า “อับดุลละฮ์ เออจาแลน” มีความประสงค์ให้พรรคการเมืองที่ถูกจัดตั้งขึ้นมา มุ่งเน้นการรวมตัวกันเป็นกลุ่มหัวรุนแรงขบวนการสังคมนิยมไร้ชนชั้นตามแนวคิดของ “มาร์กซ์-เลนิน” (Marxist-Leninist) ด้วยความปรารถนาที่ต้องการสร้าง “รัฐชาติ” แห่งใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์หลักในการปกครองตนเองและการไม่ยินยอมอยู่ภายใต้การครอบงำของชนชาติอื่นใด แต่ทว่าในช่วงทศวรรษปี ค.ศ. 1990-2000 อุดมการณ์ดังกล่าวได้ถูกละทิ้งไปและมีการรังสรรค์อุดมการณ์ “ประชาธิปไตยสมัยใหม่” (Democratic Modernity) รูปแบบที่เรียกว่า “สหพันธ์ประชาธิปไตย” (Democratic Confederalism) ขึ้นมาทดแทน ซึ่งมุ่งเน้นการต่อต้านระบบทุนนิยมอุตสาหกรรม การให้ความสำคัญกับสิทธิสตรี และการสร้างระบบนิเวศวิทยาสังคมที่สอดคล้องกับภูมิสังคมท้องถิ่น (Yarkin, 2015, p. 26)

การขับเคลื่อนอุดมการณ์ของพรรค PKK ส่งผลทำให้ “อับดุลละฮ์ เออจาแลน” ถูกเนรเทศออกมาจากตุรกีและจำเป็นต้องใช้เวลายาวนานเกือบสองทศวรรษลี้ภัยในดินแดนซีเรีย แต่ทว่าอุดมการณ์ทางการเมืองของพรรค PKK กลับได้รับการตอบรับและถูกเผยแพร่ออกไปอย่างกว้างขวางมากกว่าเดิม ด้วยเหตุนี้ “อับดุลละฮ์ เออจาแลน” จึงกลายเป็นผู้นำเชิงจิตวิญญาณที่สามารถสร้างแรงบันดาลใจกระตุ้นความคาดหวังของชาวเคิร์ดในพื้นที่ “เคอร์ดิสถาน” ทั้ง 4 แห่ง ได้เป็นอย่างดี ซึ่งต่างพากันวาดฝันถึงการรวมชาติอย่างเป็นทางการเป็นปึกแผ่นในอนาคต จนกระทั่ง “อับดุลละฮ์ เออจาแลน” ได้ถูกขับไล่อีกครั้ง โดยเป็นการขับเป้ออกไปจากดินแดนซีเรีย ในปี ค.ศ. 1998 เนื่องจากมีข้อมูลหลักฐานอย่างเด่นชัดที่ถูกเปิดเผยออกมาถึงแผนการทางการเมืองในการสมรู้ร่วมคิดกันกับกลุ่มขบวนการอาณานิคมและกลุ่มขบวนการชาติพันธุ์เคิร์ดในลักษณะการเป็นภาคีเครือข่ายความร่วมมือเชื่อมโยงกันระหว่างประเทศที่อาจสร้างปัญหาความยุ่งเหยิงทางการเมืองภายในให้กับประเทศต่างๆ ที่มีดินแดน “เคอร์ดิสถาน” โดยภาพรวมได้ (Gunes, 2012, pp. 134-135; Miley, Yildiz, & Hammy, 2018, p. 53; White, 2000, pp. 185-186) ต่อมาในปี ค.ศ. 1999 “อับดุลละฮ์ เออจาแลน” ได้ถูกลักพาตัวกลับไปคุมขังในตุรกีตราบจนถึงปัจจุบัน แต่ทว่าด้วยเกียรติยศและชื่อเสียงที่สั่งสมมาอย่างยาวนานได้นำไปสู่การยอมรับถึงการเป็นผู้นำเชิงจิตวิญญาณของชาวเคิร์ดที่มีอิทธิพลต่อแนวคิดอุดมการณ์ทางการเมืองในการเรียกร้องสิทธิเสรีภาพมาโดยตลอด (De Jong, 2016, p. 69)

ภายหลังจาก “อับดุลละฮ์ เออจาแลน” ได้รับโทษจำคุกตลอดชีวิตในตุรกี บรรดาเหล่าสาวกผู้ภักดีและกลุ่มผู้ร่วมอุดมการณ์ทางการเมืองก็ไม่ได้ยุติบทบาทลงแต่อย่างใด โดยได้มีการก่อตั้งพรรคการเมืองใหม่ขึ้นมาทดแทน ซึ่งเป็นพรรคการเมืองที่ได้รับการพัฒนามาจาก

พรรค PKK เดิม โดยใช้ชื่อใหม่ว่า “พรรคสหภาพประชาธิปไตย” (Democratic Union Party หรือ The Partiya Yekitiya Demokrat: PYD) เมื่อปี ค.ศ. 2003 ถือเป็นก้าวต่อยอดแนวคิดของพรรคการเมืองดั้งเดิมที่มีภารกิจหลักในการดำเนินการจัดหลักสูตรภาษากลุ่มชาติพันธุ์เคิร์ด การบริหารงานยุติธรรมในท้องถิ่น และการแก้ไขปัญหาความเท่าเทียมทางเพศ (Knapp, Flach, Ayboga, & Biehl, 2016, p. 84) ต่อมาในปี ค.ศ. 2007 ได้มีการนำเสนอการปกครองรูปแบบ “สหพันธ์ประชาธิปไตย” มาเผยแพร่ต่อสาธารณชนควบคู่ไปกับการปรับเปลี่ยนทิศทางเชิงกลยุทธ์ทางด้านโครงสร้างการบริหารองค์กรท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ (Hammy & Miley, 2022, p. 5)

จนกระทั่งในปี ค.ศ. 2011 ได้เกิดการปฏิวัติในโลกอาหรับที่กลายเป็นผลกระทบลูกโซ่ ซึ่งได้นำไปสู่การแย่งชิงพื้นที่ครอบครองระหว่างกลุ่มต่างๆ ในหลายประเทศที่ส่งผลต่อลักษณะภูมิรัฐศาสตร์ทางการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปหลายแห่งดังปรากฏในปัจจุบัน เหตุการณ์ครั้งนี้ถูกขนานนามว่า “อาหรับสปริง” (Arab Spring) และด้วยพลาณภาพของกระแสคลื่นแห่งการปฏิวัติสมัยใหม่ที่ก่อตัวขึ้นมาจากปัญหาทางการเมืองเพียงเล็กน้อยภายในประเทศตูนิเซีย (Marin, 2011) กลับสร้างแรงกระเพื่อมครั้งใหญ่ทางด้านแนวคิดอุดมการณ์ที่นำไปสู่การโค่นล้มผู้นำเผด็จการในหลายพื้นที่แผ่ขยายขอบเขตออกไปยังดินแดนต่างๆ อย่างกว้างขวาง คล้ายคลึงกับปฏิกิริยาของการผลักโดมิโนพังครืนล้มลงไปอย่างต่อเนื่อง โดยปรากฏถึงการขับไล่รัฐบาลเผด็จการครั้งใหญ่ทั้งในอียิปต์ ลิเบีย เยเมน และซีเรีย ซึ่งในบางประเทศประชาชนสามารถขับไล่ผู้นำเผด็จการออกไปจากระบบการเมืองได้สำเร็จ แต่ในบางประเทศผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นก็ไม่ได้เป็นไปตามความคาดหวังของประชาชนมากนัก ดังเช่นกรณีของซีเรียที่ผลปรากฏว่าประชาชนไม่สามารถโค่นล้มอำนาจจากผู้นำเผด็จการลงมาได้และนำไปสู่สงครามกลางเมืองครั้งใหม่ที่ยืดเยื้อ เนื่องจากมีตัวแสดงทางการเมืองจากหลายฝ่ายเข้ามาปะทะแย่งชิงดินแดนภายในของซีเรียกันอย่างอูตลุด อันได้แก่ กลุ่มชาวเคิร์ดทางภาคเหนือและตะวันออก กลุ่มรัฐอิสลามในอิรักและซีเรีย (Islamic State of Iraq and Syria: ISIS) กลุ่มอัล-นุศเราะฮ์ ฟรอนท์ (al-Nusra Front) กองทัพซีเรียเสรี (Free Syrian Army: FSA) และกองกำลังของรัฐบาลซีเรีย (รัฐบาลอัสซาด) เป็นต้น นอกจากนี้ ชาตินิยมอำนาจยังได้เข้ามาแทรกแซงสงครามกลางเมืองและกระโดดเข้าร่วมวงไพบูลย์แห่งความขัดแย้งในครั้งนี้ ไม่ว่าจะเป็นสหรัฐอเมริกาหรือรัสเซียที่ต่างเข้ามาแสดงบทบาทในฐานะของมหาอำนาจโลกที่ให้การสนับสนุนฝ่ายต่างๆ นำไปสู่ปัญหาทางด้านเชื้อชาติที่ทวีความรุนแรงอย่างต่อเนื่อง และยังเป็นการสร้างพื้นที่ภูมิรัฐศาสตร์แห่งความขัดแย้งที่มีความสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้นอีกด้วย (Galvan-Alvarez, 2020, p. 182)

สงครามกลางเมืองซีเรียที่เกิดขึ้นส่งผลทำให้พรรค PYD ของชาวเคิร์ดเข้ามาแสดงบทบาททางการเมืองของตนในสมรภูมิรบได้อย่างเฉิดฉาย โดยการได้รับชัยชนะเหนือกลุ่มก่อการร้ายไอซิสจนสามารถเข้ายึดครองพื้นที่ทางภาคเหนือและตะวันออกของซีเรียได้อย่างเด็ดขาด กอปรกับการที่รัฐบาลซีเรียได้ถอนกำลังออกไปจากพื้นที่อาณาบริเวณส่วนใหญ่ของชาวเคิร์ดทั้ง 3 แห่ง อันได้แก่ ภูมิภาคอาฟริน (Afrin) ภูมิภาคจาซีรา (Jazira) และภูมิภาคโคบานี (Kobani) ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ชาวเคิร์ดต้องปกป้องตนเองจากการรุกรานของศัตรูที่มาจากรอบด้านทุกทิศทุกทางเพียงลำพังท่ามกลางความโกลาหลอลหม่านในสมรภูมิรบที่มีตัวแสดงทางการเมืองจากหลายฝ่าย การต่อสู้ของชาวเคิร์ดจึงถือเป็นการต่อสู้เชิงจิตวิญญาณในสภาวะหลังชนฝาที่ไม่มีทางออกหรือแสงสว่างอยู่ท้ายสุดของปลายอุโมงค์ทำให้พวกเขาเกิดความฮึกเหิมถึงขีดสุดและผนึกสรรพกำลังขึ้นมาต่อต้านจนสามารถรักษาที่มั่นสุดท้ายเอาไว้ได้อย่างมั่นคง (Lister, 2015) หากวิเคราะห์ถึงสถานการณ์ในช่วงเวลาดังกล่าว พบว่า การถอยร่นของกองทัพรัฐบาลซีเรียเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดสภาวะสุญญากาศทางการเมืองขึ้นมาภายในพื้นที่ของชาวเคิร์ดทั้ง 3 ภูมิภาคดังกล่าว ทำให้พรรค PYD สามารถอ้างสิทธิ์ในการปกป้องพลเมืองชาวเคิร์ดด้วยการเข้าไปควบคุมพื้นที่ได้อย่างสมบูรณ์ ทั้งนี้ภายหลังจากเข้ายึดครองดินแดนได้อย่างเป็นเอกภาพแล้ว ชาวเคิร์ดก็ได้แสดงเจตนารมณ์โดยชัดเจนในการปฏิเสธที่จะอยู่ภายใต้อำนาจของรัฐบาลซีเรียดั้งเดิม เพราะชาวเคิร์ดขัดแย้งกับการปกครองของ “รัฐบาลอัสซาด” ที่ดำเนินมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน (Allsopp & Van Wilgenburg, 2019, p. 91) พิจารณาได้จากในช่วงเวลาที่ยังคงมีการดำเนินกิจกรรมของพรรค PKK อยู่ นั่น ชาวเคิร์ดไม่สามารถปฏิบัติภารกิจหรือกิจกรรมใดๆ ของพรรคการเมืองได้อย่างราบรื่นมากนักอันมีสาเหตุมาจากรัฐบาลซีเรียได้ดำเนินการควบคุมและทำการปราบปรามชาวเคิร์ดอย่างรุนแรงจนยากที่จะลุกฮือขึ้นมาต่อต้านได้ (Van Wilgenburg & Fumerton, 2022, p. 3)

กล่าวได้ว่า สงครามกลางเมืองซีเรียเป็นผลพวงที่มีอิทธิพลมาจากปัจจัยภายนอก ซึ่งถือเป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้ชาวเคิร์ดได้รับเอกราชเหนือดินแดนในเชิงพฤตินัย แต่ด้วยกรอบแนวคิดของการรับรองการเป็น “รัฐชาติ” อย่างสมบูรณ์ที่อิงอยู่กับทฤษฎี “การรับรองโดยชัดแจ้ง” (Express Recognition) อันมีหลักการสอดคล้องกับการรับรองรัฐบาลตามแนวทางกฎหมายระหว่างประเทศที่มีหลักการโดยทั่วไปว่า การแสดงเจตนาของรัฐบาลภายนอกในการรับรองรัฐบาลใหม่โดยปราศจากข้อสงสัยด้วยการแสดงออกอย่างชัดเจน ไม่ว่าจะเปลี่ยนลายลักษณ์อักษรหรือไม่เป็นลายลักษณ์อักษรก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นการประกาศ การแถลงการณ์ หรือการรับรองทางการทูตผ่านผู้แทนโดยชอบธรรม ย่อมถือว่าได้ให้การยอมรับ “รัฐชาติ” เกิดใหม่อย่างสมบูรณ์ กอปรกับมีความจำเป็นต้องพิจารณาถึงหลักการของ “อนุสัญญากรุงมอนเตวิเดโอ

ว่าด้วยสิทธิและหน้าที่ของรัฐ” (Montevideo Convention on Rights and Duties of the states) ที่กำหนดให้ “รัฐเอกราช” มีองค์ประกอบ 4 ประการ ได้แก่ ดินแดน ประชากร รัฐบาล และอำนาจอธิปไตย (Gillespie, 2003, p. 53) ทำให้ดินแดนใหม่ในครอบครองของชาวเคิร์ดแห่งนี้ ยังคงไม่สอดคล้องกับหลักการสร้าง “รัฐชาติ” สมัยใหม่ เนื่องด้วยรัฐบาลซีเรียไม่ได้แสดงเจตนาโดยชัดแจ้งในการปลดปล่อยพื้นที่หรือมอบเอกราชเหนือดินแดนทั้ง 3 ภูมิภาคดังกล่าวให้แก่กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเข้ายึดครองพื้นที่เป็นการถาวรเพียงแต่ถอยร่นหน่วยกำลังพลออกจากสมรภูมิรบที่กำลังคุกรุ่น เพื่อตั้งหลัก ณ สถานที่มั่นทางยุทธศาสตร์การรบก่อนกลับเข้ามาตีโต้ตอบกลับไปใหม่อีกครั้งในภายหลังเพียงเท่านั้น

ทั้งนี้ สาเหตุหลักอีกประการหนึ่งที่สำคัญในการถอนกำลังรบของรัฐบาลซีเรียเกิดขึ้นมาจากการที่กลุ่มก่อการร้ายไอซิสได้รุกคืบเข้าบุกยึดพื้นที่ต่างๆ ในช่วงเวลานั้นอย่างน่าสะพรึงกลัว และยังมีตัวแสดงทางการเมืองอีกหลายฝ่ายที่ต่างมุ่งเข้ามาแย่งชิงพื้นที่ครอบครองในซีเรียอีกด้วย ทำให้ชาวเคิร์ดถูกผลักดันเข้าสู่สมรภูมิรบภายใต้การสนับสนุนและปฏิบัติการทางการรบของพรรค PYD ที่มีความจำเป็นต้องยื่นหยัดปกป้องประชาชนของตนเพียงลำพัง ถือเป็นภารกิจสำคัญทางด้านมนุษยธรรมไปยั้งนานาชาติ จนกระทั่งได้รับความสนใจจากชาติตะวันตกที่คำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชนและปรารถนาสร้างพื้นที่กันชนเป็นปราการป้องกันการรุกคืบของกลุ่มก่อการร้ายไอซิสที่บุกทะลุทะลวงพื้นที่ต่างๆ อย่างหนักหน่วง สหรัฐอเมริกาจึงได้เข้ามาแทรกแซงสงครามกลางเมืองที่เกิดขึ้นด้วยการมอบความช่วยเหลือในด้านต่างๆ ให้แก่ชาวเคิร์ดในซีเรีย เพื่อพลิกสถานการณ์ในสถานะของการเป็นฝ่ายตั้งรับกลายเป็นผู้ล่าที่สามารถเข้าต่อกรกับกลุ่มก่อการร้ายไอซิสได้อย่างสมน้ำสมเนื้อ จนในท้ายที่สุด ผลก็ปรากฏว่าชาวเคิร์ดได้รับชัยชนะจากการทำสงครามในสมรภูมิรบแห่งนี้ และยังสามารถเข้ายึดครองดินแดนเอาไว้ในอาณาเขตได้ทั้ง 3 ภูมิภาคอย่างสมบูรณ์อีกด้วย (Imady & Hinnebusch, 2018, p. 5)

กระนั้นก็ตาม การที่รัฐบาลซีเรียยังคงอ้างสิทธิ์เหนือดินแดนในพื้นที่ครอบครองของชาวเคิร์ดอยู่ โดยที่ไม่ได้ยินยอมปลดปล่อยดินแดนแห่งนี้ นั้น ทำให้ไม่สามารถใช้ทฤษฎี “การรับรองโดยชัดแจ้ง” ก่อตั้งเป็นรัฐชาติ “เคอร์ดิสถาน” ในพื้นที่ซีเรียได้ เพราะมีความจำเป็นต้องได้รับการให้สัตยาบันจาก “รัฐอธิปไตย” (Sovereign State) ภายนอกเพื่ออ้างถึงความคุ้มกันทางอธิปไตยจากเขตอำนาจศาลระหว่างประเทศและการยอมรับจากประชาคมโลกในทางสากลเสียก่อน ถึงกระนั้น พรรค PYD ก็ไม่ได้ยินยอมที่จะปล่อยให้โอกาสครั้งสำคัญในการครอบครองดินแดนทั้ง 3 ภูมิภาค ต้องหลุดลอยหายไปหรือแสดงท่าทีรีรอให้อิทธิพลทางการเมืองจากภายนอกเข้ามาบีบบังคับกำหนดเขตแดนภายในพื้นที่ของตนดังเช่นในอดีตที่ผ่านมาอีกครั้งอย่างแน่นอน ซึ่งอาจจะส่งผลกระทบต่อ

ความพยายามของชาวเคิร์ดทั้งมวลในซีเรียที่ต้องสูญเปล่าไปจากการยินยอมเสียสละเลือดเนื้อ และชีวิตเป็นจำนวนมหาศาล เพื่อให้ได้มาซึ่งการครอบครองดินแดนแห่งนี้ ในท้ายที่สุดพรรค PYD จึงได้ชิงความได้เปรียบทางการเมืองเหนือพื้นที่ด้วยการเติมเต็มสุญญากาศทางอำนาจ ในดินแดนไร้รัฐ โดยได้จัดให้มีกระบวนการลงประชามติจากประชาชนในพื้นที่อันเป็นการ สร้างความชอบธรรมทางการเมืองและปลดปล่อยอำนาจรัฐซีเรียด้วยการสถาปนาดินแดน ภายในครอบครองจัดตั้งเป็น “เขตปกครองตนเอง” (Autonomous Region) ในนาม “โรจาวา” (Rojava) ขึ้นมาอย่างเป็นรูปธรรม (Federici, 2015, p. 82)

อนึ่ง การต่อสู้ของชาวเคิร์ดในดินแดน “โรจาวา” ถือเป็นมิติใหม่แห่งการปฏิวัติ เพราะ ไม่ใช่เป็นกรณีของการแย่งชิงดินแดนจากรัฐบาลส่วนกลาง แต่เป็นการปกป้องตนเองจาก ภัยคุกคามที่มาจากภายนอก ซึ่งรัฐบาลซีเรียโดยอสมละอำนาจรัฐเหนือดินแดนให้แก่ชาวเคิร์ด ในห้วงเวลานั้น แต่ทว่าได้ปรากฏถึงข้อกัังวลในชัยชนะดังกล่าวจากนานาชาติและประเทศ รอบข้างที่มีกลุ่มชาติพันธุ์เคิร์ดตั้งรกรากอาศัยอยู่ในพื้นที่อาณาบริเวณ “เคอร์ดิสถาน” ตาม “สนธิสัญญาแซฟวร์” ทั้ง 4 แห่ง อันได้แก่ ตุรกี ซีเรีย อิรัก และอิหร่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ตุรกีเป็นหนึ่งในประเทศที่ค่อนข้างกัังวลใจกับการสถาปนา “โรจาวา” มากเป็นกรณีพิเศษ ยิ่งกว่าพื้นที่ข้างเคียงอื่นๆ เนื่องจากปรากฏถึงข้อเท็จจริงในการดำรงอยู่ของชาวเคิร์ด เป็นจำนวนมากภายในรัฐของตน ทำให้ต้องมีการดำเนินนโยบายต่างๆ ภายใต้มาตรการที่ใช้ ในการควบคุมการเคลื่อนไหวของชาวเคิร์ดอันเป็นการแผ้วระแวดระวังสถานการณ์ ภายในประเทศอย่างรัดกุม เพราะหากมีกระแสการลุกฮือขึ้นมาของชาวเคิร์ดในตุรกีเพียง เล็กน้อยอาจสร้างแรงกระเพื่อมเป็นวงกว้างจนกลายเป็นความวุ่นวายทางการเมืองและนำไปสู่ การออกมาต่อต้านรัฐบาลตุรกี รวมถึงการเสนอข้อเรียกร้องขอแบ่งแยกดินแดนดังที่ปรากฏ ผลสัมฤทธิ์ในซีเรียก็เป็นไปได้ ด้วยเหตุที่ “โรจาวา” ได้กลายเป็นต้นแบบการจัดตั้ง “เขตปกครองตนเอง” ที่ประสบความสำเร็จของชาวเคิร์ดในยุคสมัยใหม่ (Radpey, 2021, pp. 327-336) ฉะนั้นแล้ว การสถาปนาดินแดนของชาวเคิร์ดในพื้นที่ “เคอร์ดิสถานซีเรีย” จึงค่อนข้างได้รับความสนใจจากนานาชาติเป็นอย่างมาก เนื่องด้วย “โรจาวา” เป็นพื้นที่ แห่งใหม่ที่มีการบุกเบิกบูรณาการแนวคิดความเท่าเทียมทางเพศ การอาศัยอยู่ร่วมกันภายใน ชุมชนของคนจากหลากหลายเชื้อชาติ และการนำหลักการประชาธิปไตยทางตรงที่มุ่งเน้น การเลือกตั้งบุคคลที่มีความเหมาะสมเข้ามาทำหน้าที่แก้ไขปัญหาระดับท้องถิ่นอย่างเป็น รูปธรรมภายใต้การปกครองรูปแบบ “สหพันธ์ประชาธิปไตย” ซึ่งไม่ใช่ระบบการเมืองตาม กรอบแนวคิดของ “รัฐชาติ” อีกต่อไป (Chamoun, 2022, p. 2)

ดังนั้น บทความเรื่องนี้ จึงมุ่งศึกษาการเคลื่อนไหวทางการเมืองของชาวเคิร์ดภายหลัง จากการล่มสลายของจักรวรรดิออตโตมันเป็นต้นมา โดยการพยายามอธิบายถึงปรัชญาสังคม

การเมืองที่นำไปสู่การรวมตัวกันก่อตั้ง “เขตปกครองตนเอง” ในนาม “โรจาวา” ซึ่งมีการใช้พื้นที่ในครอบครองเป็นแรงบันดาลใจที่ส่งผลต่อการขับเคลื่อนแนวคิดอุดมการณ์ด้วยกระบวนการสร้างองค์ความรู้ทางการเมืองรูปแบบใหม่ที่กลายเป็นแรงผลักดันครั้งสำคัญในการต่อสู้ปลดปล่อยชาติพันธุ์ของตนออกจากสังคม “ทุนนิยมปิตาธิปไตย” ตามที่เจ้าอาณานิคมตะวันตกได้ใช้ในการครอบงำภูมิภาคตะวันออกกลางมาอย่างยาวนาน โดยวิเคราะห์การเคลื่อนไหวทางการเมืองในมุมมอง “ภูมิรัฐศาสตร์เชิงวิพากษ์” (Critical Geopolitics) ผ่านบริบทดินแดนแห่งความขัดแย้งร่วมกับปรัชญาสังคมการเมืองของ “เมอร์เรย์ บุคชิน” และ “อับดุลละฮ์ เออจาแลน” ที่นำเสนอประเด็นระบบนิเวศวิทยาสังคมภายใต้รากฐานของ “สังคมอนาธิปไตย” ที่ให้ความสำคัญกับความเท่าเทียมทางเพศและการปกครองตนเองในระดับชุมชนท้องถิ่นมากกว่าการถูกควบคุมจากรัฐบาลส่วนกลางตามกรอบแนวคิด “รัฐชาติ” โดยได้แบ่งหัวข้อการศึกษาเป็นประเด็นต่างๆ ได้แก่ บทนำ แนวคิดสตรีนิยมในสังคมโรจาวา การบูรณาการระบบนิเวศวิทยาสังคมร่วมกับแนวทางประชาธิปไตยทางตรงในสังคมอนาธิปไตยตามลักษณะทางภูมิรัฐศาสตร์ บทวิพากษ์ปรัชญาสังคมการเมืองในการสถาปนาดินแดนโรจาวา และบทสรุป

2. แนวคิดสตรีนิยมกับภูมิรัฐศาสตร์แห่งความขัดแย้ง: บทวิเคราะห์ความเท่าเทียมทางเพศในสังคมโรจาวา

“แนวคิดสตรีนิยม” (Feminism) ได้รับการพัฒนามาตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 19 มุ่งเน้นความเสมอภาคทางเพศระหว่างชายและหญิงให้ทั้งสองมีสิทธิทางกฎหมายเท่าเทียมกัน โดยมีมุมมองต่อเพศในระบบคู่ตรงข้าม กล่าวคือ มีความพยายามในการสร้างความทัดเทียมกันทางด้านสิทธิทางการเมืองและเศรษฐกิจ ได้แก่ สิทธิการแบ่งทรัพย์สินของคู่สมรส สิทธิการเลือกตั้ง และสิทธิการคุมครองบุตรของสตรี ฯลฯ (Freedman, 2003) ต่อมาในช่วงปี ค.ศ. 1960 เกิดขบวนการเคลื่อนไหวของกลุ่มสตรีนิยมรุ่นที่ 2 อันมีสาเหตุมาจากการที่สตรีในทวีปยุโรปและอเมริกาได้ลุกฮือขึ้นมาเรียกร้องสิทธิต่างๆ เพิ่มเติม ไม่ว่าจะเป็นสิทธิการหารายได้จากการทำงานนอกบ้านเช่นเดียวกับบุรุษ สิทธิทางเพศในการคุมกำเนิดบุตร และสิทธิในการใช้กฎหมายลงโทษสามีที่กระทำความรุนแรงภายในครอบครัว เป็นต้น ในช่วงนี้สตรีมีความพยายามสร้างความทัดเทียมทางการเมืองและวัฒนธรรม (Smith, 2000) จนกระทั่งในช่วงทศวรรษที่ 1990 กลุ่มสตรีนิยมได้มีพัฒนาการเข้าสู่รุ่นที่ 3 เกิดการตั้งคำถามมากมายเกี่ยวกับสิทธิของสตรีย้อนหลังกลับไปพิจารณาถึงความเท่าเทียมระหว่างสตรีและบุรุษนับตั้งแต่รุ่นแรกเป็นต้นมา โดยพบว่า บรรทัดฐานของสิทธิสตรีส่วนใหญ่มุ่งเน้นไปที่สตรีผิวขาวชนชั้นกลางในสังคมตะวันตกเป็นสำคัญ ซึ่งอาจสร้างความเหลื่อมล้ำต่อความเป็นหญิงในทางสากลอย่าง

เป็นเอกภาพได้ กล่าวคือ สตรีในแต่ละพื้นที่ย่อมมีความแตกต่างกันอย่างหลากหลายทั้งทางด้านเชื้อชาติ ชนชั้น ศาสนา การศึกษา เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ทำให้ต้องมีการวิเคราะห์กรณีดังกล่าวด้วยแนวคิด “สถานะเชื่อมต่อซ้อนทับ” (Intersectionality) โดยเป็นการวิเคราะห์สตรีท่ามกลางความหลากหลายไม่ใช่การพิจารณาด้วยมิติของสตรีผิวขาวเพียงอย่างเดียว (Carastathis, 2014) ทั้งนี้ หากพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุรุษกับสตรีในสังคมตะวันตกนั้น พบว่า บุรุษเป็นเพศที่แสดงพฤติกรรมสื่อออกมาถึงความแข็งแกร่ง ความเป็นอิสระความเป็นเหตุเป็นผล พฤติกรรมที่ก้าวร้าว ความมีอำนาจ และมุ่งเน้นการมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันอย่างมีส่วนร่วม ในส่วนของสตรีเป็นเพศที่มีการแสดงออกมาถึงความอ่อนแอทางกายภาพ ความมีน้ำใจนิยมการช่วยเหลือเกื้อกูล ความมีเสน่ห์เย้ายวนใจต่อเพศตรงข้าม และความเป็นปัจเจกบุคคลสูง (Sjoberg & Gentry, 2007)

“การปฏิวัติสตรีนิยมในตะวันออกกลาง” (Feminist Revolution in the Middle East) เป็นผลพวงที่เกิดขึ้นมาจากแนวคิดสตรีนิยมในทวีปยุโรปและอเมริกา แนวคิดนี้ปรากฏออกมาเด่นชัดในช่วงทศวรรษที่ 1990 โดยเป็นงานเขียนของชาวมุสลิมในอิหร่าน ซาอุดีอาระเบีย ตุรกี และแอฟริกาใต้ ซึ่งขบวนการกลุ่มสตรีนิยมในตะวันออกกลาง ถูกเรียกว่า “กลุ่มสตรีนิยมอิสลาม” (Muslim Women) เป็นกลุ่มที่มีแนวคิดปลดแอกอำนาจจากเจ้าอาณานิคมตะวันตก โดยเป็นแนวคิดเชิงวาทกรรมปฏิบัติการที่ถูกควบคุมด้วยกระบวนการทัศน์ของศาสนาอิสลามเป็นหลัก (Badran, 2002, pp. 17-23) สตรีมุสลิมชาวอียิปต์ถือเป็นชาติแรกที่มีการไข่มโนทัศน์การอธิบายค่านิยมสิทธิสตรีใกล้เคียงกับสตรีผิวขาวในทวีปยุโรปและอเมริกาด้วยการผนวกความหมายขยายความไปถึงสตรีมุสลิมที่อพยพไปตั้งรกรากถิ่นฐานในแถบทวีปเอเชียใต้และแอฟริกาอีกด้วย (Badran, 2009, pp. 107-128) กล่าวได้ว่า “แนวคิดสตรีนิยมอิสลาม” แท้จริงแล้วมีความพยายามมุ่งอธิบายตัวตนของสตรีชาวมุสลิมทั้งหมด เพื่อยืนยันสิทธิของผู้หญิงตามแนวคิดสิทธิมนุษยชนที่ยึดโยงเข้ากันกับความเป็นอิสลาม ซึ่งเป็นการตั้งคำถามถึงอำนาจนิยมตามหลักการทางศาสนาที่นำไปสู่การลดทอนสิทธิสตรีในสังคมแบบมุสลิม ถือเป็นแนวทางในการปฏิเสธการเมืองของเจ้าอาณานิคมตะวันตก โดยมีมุมมองเกี่ยวกับสตรีนิยมในสังคมมุสลิมว่าจำเป็นต้องอิงแอบกับความเชื่อทางศาสนาเป็นสำคัญ (อัมพร หมาดเต็น, 2560, น. 99-100) และยังปรากฏถึงหลักฐานที่ระบุใน “คัมภีร์อัลกุรอาน” (Al-Quran) และ “หะดีษ” (Hadith) เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่และสิทธิสตรี ซึ่งนักวิชาการชาวมุสลิมต่างตีความไปในทิศทางเดียวกันว่า “กฎหมายชารีอะห์” (Sharia/Shariah) เป็นระบบการปกครองที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการเมืองในการต่อต้านการใช้ชีวิต “แบบตะวันตก” (Hasan, 1999, pp. 275-276) สตรีชาวมุสลิมจึงควรมีบทบาทหน้าที่สำคัญอยู่เพียงภายในบ้าน สำหรับเรื่องที่เกิดขึ้นภายนอกบ้านควรเป็นบทบาทหน้าที่ของบุรุษชาวมุสลิมเพียงเท่านั้น (Shehadeh, 2000, p. 47)

จากแนวคิดสตรีนิยมดังกล่าว ทำให้เห็นภาพรวมของพัฒนาการที่มีความชัดเจนต่อการนำมาวิเคราะห์ร่วมกับความเท่าเทียมทางเพศในสังคมโรจาวาได้ เนื่องจากชาวเคิร์ดส่วนใหญ่เป็นผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม ทำให้การอธิบายสตรีในสังคมโรจาวาจำเป็นต้องใช้กระบวนการที่ค้นแนวคิดสตรีนิยมอิสลามเข้ามาพิจารณาพร้อมกับประวัติศาสตร์ สงคราม และบริบทของสังคมโดยภาพรวมอย่างบูรณาการ เพื่อให้สามารถทำความเข้าใจสตรีนิยมในโรจาวาได้อย่างถ่องแท้ แนวทางการศึกษาจึงต้องย้อนกลับไปกล่าวถึงบริบททางประวัติศาสตร์ของสังคมในยุคก่อนหน้านี้ ณ ช่วงเวลาที่ยังไม่ได้มีการจัดตั้ง “โรจาวา” ขึ้นมา โดยพบว่า ในอดีตที่ผ่านมาสังคมชาวเคิร์ดของซีเรียเป็นสังคมแบบ “ปิตาธิปไตย” (Patriarchy) ลักษณะเหมือนกับรัฐอิสลามโดยทั่วไปในภูมิภาคตะวันออกกลาง แต่ทว่าภายหลังจาก “รัฐบาลอัสซาด” ถอนกองกำลังรบออกมาจากบริเวณทางภาคเหนือและตะวันออกของซีเรีย ทำให้กลุ่มขบวนการปลดปล่อยชาวเคิร์ดได้ถือโอกาสเข้ายึดครองพื้นที่และยื่นหยัดต่อสู้กับกลุ่มก่อการร้ายไอซิส (ISIS) ซึ่งเป็นกลุ่มก่อการร้ายที่ออกมาเคลื่อนไหวอย่างเด่นชัดภายหลังจากเหตุการณ์ “อาหรับสปริง” ด้วยการบุกถล่มโจมตีฐานทำลายนางเช่นฆ่าชาวเคิร์ดอย่างบ้าคลั่งทารุณโหดร้ายจนทำให้อาณาบริเวณดังกล่าวกลายเป็นพื้นที่สุญญากาศทางการเมืองที่ไร้การควบคุมใดๆ (Ali, 2016) นำไปสู่ความท้าทายของทั้งสองฝ่ายที่ต้องปฏิบัติการต่างๆ ทางทหารด้วยวิธีการใช้ความรุนแรงภายในพื้นที่จนกลายเป็น “สงครามที่ซับซ้อน” (Waging War) กันอย่างดุเดือด โดยมีพื้นที่ยึดครองวางไว้เป็นเดิมพันเปรียบเสมือนรางวัลแห่งชัยชนะของผู้กล้า (Boyras, 2020)

ด้วยเหตุนี้ ชาวเคิร์ดจึงได้ผนึกกำลังรวบรวมผู้คนด้วยการปลุกเร้าแรงจูงใจให้ลุกฮือขึ้นมาต่อกรกับกลุ่มก่อการร้ายไอซิสจนสามารถขับไล่กลุ่มมุสลิมหัวรุนแรงออกไปได้และยังใช้โอกาสที่มีอยู่ในการสถาปนา “เขตปกครองตนเอง” ที่เรียกว่า “โรจาวา” ขึ้นมาได้เป็นผลสำเร็จ โดยใช้แนวทาง “ประชาธิปไตยทางตรง” (Direct Democracy) เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการจัดโครงสร้างทางการเมืองแบบใหม่ที่น่าไปสู่กระบวนการขับเคลื่อนด้วยแนวทางการปกครองรูปแบบ “สหพันธ์ประชาธิปไตย” (Knapp et al., 2016) การสร้างดินแดนด้วยแนวคิดรูปแบบประชาธิปไตย นับเป็นการปฏิวัติการปกครอง “ระบอบอัสซาด” (Assad Regime) ที่ดำรงอยู่ในซีเรียมานานหลายทศวรรษ ถือเป็นการทำให้อาณาจักรรัฐเดิมที่เคยเข้าครอบงำด้วยรูปแบบ “ปิตาธิปไตย” ซึ่งไม่ได้เป็นการครอบงำเพียงแค่สถาบันทางการเมืองเท่านั้น แต่ยังคงครอบคลุมถึงวัฒนธรรมเชิงเดี่ยวตามแนวทางอาหรับซีเรียที่ถูกผลิตซ้ำซากโดยรัฐจนละเลยความหลากหลายทางวัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อยภายในประเทศ (Cohn, 2013) รวมถึงยังมีแนวคิดชาตินิยม “แบบอัสซาด” ที่มุ่งทำลายอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ด้วยการกดขี่ข่มเหงการมีตัวตนอยู่ของชาวเคิร์ดมาอย่างยาวนาน ทำให้แนวคิดสตรีนิยมได้เข้ามาเป็น

ส่วนหนึ่งของการกำหนดบทบาทสำคัญทางการเมืองและวัฒนธรรมผนวกรวมเข้ากับแนวคิดการปลดปล่อยดินแดนแห่งชาติตามแนวทางอุดมการณ์ของพรรค PKK กล่าวได้ว่า สงครามกลางเมืองที่เกิดขึ้นมีส่วนช่วยในการส่งเสริมสิทธิสตรีเป็นอย่างมาก เนื่องจากหน่วยงานกำลังรบชายชาวเคิร์ดมีจำนวนไม่เพียงพอต่อการทำศึกสงคราม จึงมีความจำเป็นต้องใช้ทหารหญิงเป็นกองกำลังเสริม เพื่อช่วยเหลือสนับสนุนทางยุทธวิธี โดยภายหลังจากได้รับการฝึกซ้อมรบอย่างเป็นทางการแล้ว ผลปรากฏว่า ความสามารถของกองกำลังรบหญิงอยู่ในระดับที่ทัดเทียมไม่ได้ยิ่งหย่อนไปกว่ากองกำลังรบชายแม้แต่น้อย ทำให้กองกำลังรบชายเคิร์ดประกอบไปด้วย “หน่วยทหารชาย” ที่เรียกว่า “หน่วยพิทักษ์ประชาชนชาวเคิร์ด” (The People's Defense Units หรือ Yekîneyên Parastina Gel: YPG) และ “หน่วยทหารหญิง” ที่เรียกว่า “หน่วยพิทักษ์สตรี” (The Women's Protection Units หรือ Yekîneyên Parastina Jin: YPJ) ถือเป็นกองกำลังผสมที่มีบทบาทสำคัญร่วมกันในการมุ่งปลดแอกดินแดนของชาวเคิร์ดในซีเรีย (Bay, 2016) เพราะฉะนั้น “อิสรภาพของชาวเคิร์ด” (Kurdish Freedom) จึงมีความสัมพันธ์โดยตรงกับเสรีภาพของ “สิทธิสตรี” อย่างแยกออกจากกันไม่ได้ เพราะทรัพยากรบุคคลที่ปรากฏอยู่ภายในทุกองคค์ของสังคมโรจาวาย่อมมีคุณค่า ความหมาย และความสำคัญต่อการปลดปล่อยรัฐออกจากการกดขี่ข่มเหงของชนชาติอื่นๆ ด้วยกันทั้งสิ้น (Tank, 2017, p. 404)

เป็นที่ชัดเจนว่า ในปัจจุบันบทบาททางสังคมของสตรีชาวเคิร์ดในโรจาวาค่อนข้างมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นมากกว่าในอดีตที่ผ่านมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งลักษณะต่างๆ ของสิทธิสตรีชาวเคิร์ดหลายประการได้กลายเป็นหนึ่งในสัญลักษณ์แห่งการปลดแอกออกจากวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมของสตรีชาวอาหรับที่แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงบทบาทขั้นพื้นฐานครั้งสำคัญของแนวคิดสตรีนิยมอิสลามทั้งหมดในภูมิภาคตะวันออกกลางอีกด้วย (Alizadeh, Kohlbacher, Mohamme, & Vaisi, 2022, p. 1) ยกตัวอย่างในกรณีการได้รับชัยชนะของ “หน่วยพิทักษ์สตรี” (YPJ) ที่มีเหนือกลุ่มก่อการร้ายไอซิส ณ เมืองโคบानी ในเดือนมกราคมปี ค.ศ. 2015 ทำให้นักรบหญิงได้รับคำชื่นชมและความสนใจจากสื่อตะวันตกเป็นอย่างมาก เพราะถือเป็นความพยายามอันน่าทึ่งที่สามารถป้องกันการรุกรานจากศัตรูที่โหดร้ายอีกทั้งยังเป็นการที่ผู้หญิงสามารถสู้รบเอาชนะผู้ชายได้อย่างเด็ดขาด สอดรับกับการนิยามเกี่ยวกับ “สตรีนิยม” ตามแนวคิดของ “อับดุลละฮ์ เออจาลัน” ในการปฏิวัติดินแดนแห่งนี้ โดยระบุว่า ความก้าวหน้าของสตรีชาวเคิร์ดมาจากการปลุกเร้าด้วยแนวทาง ที่เรียกว่า “สตรีวิทยาหรือศาสตร์ว่าด้วยสตรี” (Jineology) ซึ่งเป็นการปลุกจิตสำนึกของสตรีชาวเคิร์ดท่ามกลางสถานการณ์แห่งความเป็นจริงไม่อิงนิยายในสังคมที่ถูกกระทำร้ายจากบุรุษเพศมาอย่างยาวนาน จนทำให้สตรีต้องลุกขึ้นมาต่อสู้กับความไม่เท่าเทียมทางเพศและความอยุติธรรมที่ได้เผชิญมาในประวัติศาสตร์อันเลวร้ายก่อนหน้านี้ (Organ, 2017, p. 4) กล่าวคือ ผู้หญิงถือเป็นเพศที่ถูก

กตขี้ข่มเหงจากสังคม “ปีตาธิปไตย” มาอย่างยาวนาน จึงถึงเวลาอันสมควรแล้วที่ผู้หญิงจะต้องออกมาแสดงบทบาทหน้าที่ด้วยการเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการต่อสู้ปกป้องดินแดนของตน เคียงบ่าเคียงไหล่กับผู้ชายในสมรภูมিরบอย่างหาญกล้า เพื่อนำไปสู่การปลดปล่อยอิสรภาพให้กับชาวเคิร์ดทั้งปวงอย่างสถาพร

กระนั้นก็ตาม อาเรียนน์ ชาห์วีซี (Ariane Shahvisi) (2018) กลับเห็นแย้งว่าการแสดงออกของสตรีชาวเคิร์ดในโรจาวาได้ถูกบิดเบือนความหมายออกไปจากแนวคิด “สตรีนิยม” ค่อนข้างมากจนเข้าขั้นผิดเพี้ยนไปจากแนวทางสากลที่มุ่งเน้นสิทธิการดำรงชีวิตของผู้หญิงที่ต้องได้รับความคุ้มครองให้พ้นจากความทารุณโหดร้าย ด้วยเหตุนี้ รากฐานแนวคิดดังกล่าวได้กลายเป็นการเพิ่มบทบาทหน้าที่ของสตรีในโครงสร้างทางสังคมที่เพิ่มมากขึ้นกว่าปกติ จึงยังไม่ใช่การปลดปล่อยสตรีออกจากสังคม “ปีตาธิปไตย” อย่างแท้จริง (Shahvisi, 2018, pp. 998-1022) ดั่งข้อสนับสนุนของบาฮาร์ ซิมเซค และจอสต์ จองเกอร์เดน (Bahar Şimşek & Joost Jongerden) (2021) ที่ระบุว่า แนวคิดสตรีนิยมโรจาวาถูกมองออกมาเพียงแค่เชิงเดียวในลักษณะของการเป็นนักรบหญิงแกร่งชาวเคิร์ดที่ออกไปต่อสู้กับศัตรูด้วยการแสดงบทบาททัดเทียมกับนักรบชายในสถานะของ “วีรสตรีนักรู้” ที่สามารถทำลายล้างกองกำลังของกลุ่มก่อการร้ายไอซิสได้อย่างราบคาบ เพื่อปกป้องมาตุภูมิของตนเป็นสำคัญแทนที่จะกลายเป็นสัญลักษณ์ของการสนับสนุนการต่อสู้ปลดปล่อยเรียกรองสิทธิสตรีในภูมิภาคตะวันออกกลางที่กว้างขวางและมีอิทธิพลต่อการพัฒนาแนวคิดสิทธิสตรีอิสลามให้กับสตรีชาวอาหรับทั้งหมด โดยภาพรวมน่าจะเป็นผลดีมากกว่า (Şimşek & Jongerden, 2021, pp. 1023-1045)

แม้ว่าสตรีชาวเคิร์ดจะกลายเป็นจุดเด่นนับจากที่มีการปฏิวัติเกิดขึ้นใน “โรจาวา” ก็จริงแต่กระนั้น เมื่อพิจารณาถึงพฤติกรรมของสตรีชาวเคิร์ดในโรจาวาแล้ว พบว่า การแสดงออกของผู้หญิงค่อนข้างมีความใกล้เคียงกับคุณลักษณะของผู้ชายมากจนเกินไป จึงไม่สามารถบอกได้อย่างชัดเจนว่าแท้จริงแล้ว สิ่งที่เกิดขึ้นสมควรได้รับการนิยามว่า “ความเท่าเทียมทางเพศ” หรือ “การถูกบีบบังคับ” จากภัยของสงครามอย่างใดอย่างหนึ่งกันแน่ สอดคล้องกับการวิพากษ์วิจารณ์ของสื่อสารมวลชนตะวันตกบางกระแสที่มีเสียงสะท้อนคัดค้านต่อการแสดงออกของสตรีในสังคมแห่งนี้ โดยระบุว่า วาทกรรมสตรีนิยมของชาวตะวันตกไม่อาจที่จะอธิบายได้ถึงการทำของสตรีชาวเคิร์ดในกรณีการจับอาวุธปืนเข้าร่วมปฏิบัติการสู้รบในสมรภูมิตารุณโหดร้ายนั้น ถือเป็นเรื่องที่มีความถูกต้องและเหมาะสมหรือไม่ (Shahvisi, 2021, p. 998) ทำให้การอ้างอิงถึงความเท่าเทียมทางเพศในสังคมไร้รัฐเช่นนี้ ได้กลายเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงความเท่าเทียมของเพศสภาพในภูมิรัฐศาสตร์ที่ไม่ใช่ลักษณะของสิทธิสตรีในสภาวะปกติ (Tovianen & Başer, 2016, pp. 294-314) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำเสนอข่าว “หน่วยพิทักษ์สตรี” (YPJ) ดังที่ปรากฏอย่างเด่นชัดในหนังสือพิมพ์ระดับโลกหลายฉบับ ได้แก่

“เดอะวอชิงตันโพสต์” (The Washington Post) “นิวยอร์กไทมส์” (New York Times) และ “นิวส์วีค” (Newsweek) ซึ่งได้มีการนำเสนอภาพของ “วีรสตรีนักรู้” ที่ต่างพากันสมัครใจเข้าร่วมสงครามด้วยความภาคภูมิใจ เพื่อปกป้องมาตุภูมิของตนอย่างหาญกล้า นั้น กลับกลายเป็นการผลิตภาพซ้ำแล้วซ้ำเล่าผ่านมุมมองเดิมๆ ที่มีต่อสังคมแห่งความขัดแย้งในภูมิภาคตะวันออกกลางผ่านมโนคติของบุคคลทั่วไปที่สามารถระลึกถึงได้เพียงภาพของพื้นที่ภูมิรัฐศาสตร์แห่งความน่าหวาดกลัว ความล้าหลัง และความรุนแรงอยู่เสมอมา (Şimşek & Jongerden, 2021, p. 1023) ดังที่ แอน ทิคเนอร์ (Ann Tickner) (1992) ได้พยายามคัดค้านบทบาทสตรีที่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมืองสงคราม โดยได้อธิบายไว้ว่า เรื่องเพศเป็นปัญหาในระดับชาติที่ไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยเฉพาะในประเด็นทางด้านการเมืองและสงครามถือเป็นประสบการณ์ที่มีขอบเขตเกี่ยวข้องกับผู้ชายมากกว่าผู้หญิง (Tickner, 1992, pp. 4-5)

จากที่กล่าวมา ลักษณะการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมอันแข็งกร้าวของสตรีโรจาวาได้นำไปสู่การทำลายกรอบแนวคิดสตรีนิยมสากลและสตรีนิยมอิสลามไปอย่างสิ้นเชิง ซึ่งลักษณะของความสัมพันธ์ทางการเมืองกับสงครามระหว่างเพศชายและเพศหญิงในสังคมโรจาวาแทบจะไม่มีอะไรแตกต่างกันเลย เพราะทุกคนต่างมีบทบาทหน้าที่คล้ายคลึงกันไปหมด ตลอดจนยังสามารถปฏิบัติภารกิจต่างๆ ทดแทนซึ่งกันและกันได้ทั้งสิ้น จนบางครั้งเมื่อกล่าวถึงสมาชิกองค์การพิทักษ์มวลของพรรค PYD ไม่ว่าจะป็นหน่วยกำลังรบชายหรือหญิงนั้น อาจจะไปสู่มุมมองความเข้าใจจากบุคคลภายนอกที่มีความคิดเหมารวมต่อชาวเคิร์ดในลักษณะที่เป็นทั้ง “นักรบผู้กล้า” และยังเป็นบุคคลอันตรายที่ถูกขนานนามว่า “ผู้ก่อการร้าย” ควบคู่กันไป ในขณะที่เดียวกันได้อีกด้วย ทำให้เกิดภาพลักษณ์ใหม่ที่ส่งผลต่อมโนทัศน์ถึงสตรีชาวเคิร์ดโดยภาพรวม ที่บ่งชี้ว่า สตรีในสังคมโรจาวาเป็นปัจเจกบุคคลที่มีความน่าสะพรึงกลัวและบ่งบอกถึงการไม่ยินยอมตกเป็นเหยื่อของระบบ “ปีตารีปไตย” ในสังคมอิสลามอีกต่อไป เพราะร่างกายและจิตวิญญาณของสตรีชาวเคิร์ดในโรจาวากำลังทำหน้าที่อันทรงพลังได้อย่างน่าประหลาดใจเหนือค่านิยมของสิทธิสตรีโดยทั่วไปแล้ว อีกทั้งการเคลื่อนไหวของสตรีโรจาวาในสถานะ “วีรสตรีนักรู้” ยังส่งผลเชิงจิตวิทยาโดยตรงต่อมโนทัศน์ของศัตรูมากพอสมควรอีกด้วย

ยกตัวอย่างในกรณีของกลุ่มก่อการร้ายไอซิสซึ่งได้รับแรงบันดาลใจในการต่อสู้มาจากหลักการทางศาสนาอิสลามอย่างสุดโต่ง ทำให้พวกเขาเกิดความฮึกเหิมในการสู้รบด้วยการใช้สัญญาณเชิงจิตวิญญาณที่มาจากความเชื่อความศรัทธาสอดรับเข้ากับวาทกรรมกล่าวอ้างของผู้นำกลุ่มที่ได้ปลุกฝังเอาไว้ว่าเป็นภารกิจตามพระบัญชาของพระเจ้า โดยเรียกกลุ่มปฏิบัติการทางศาสนาของตนว่า “กลุ่มญิฮาด” (Jihad) แต่ทว่าเมื่อกลุ่มนักรบไอซิสเหล่านี้ต้องเผชิญหน้ากับหน่วยกำลังรบหญิงภายในสมรภูมিরบกลับแสดงออกถึงความฉลาดกลัวอย่างเด่นชัด พิจารณาได้จากการพยายามหลีกเลี่ยงการปะทะต่อสู้ระหว่างกันในพื้นที่ยุทธการ

หลายแห่ง อันมีสาเหตุมาจาก “กลุ่มญาติขาด” มีความเชื่ออันแรงกล้าว่า “การถูกหิบบิ้น ความตายที่มาจากน้ำมือของสตรีเพศจะทำให้พระเจ้าปฏิเสธการเข้าสู่ดินแดนแห่งสวรรค์ของพวกเขา” (Aragonès, 2020, p. 5) เพราะฉะนั้น คงปฏิเสธไม่ได้เกี่ยวกับข้อเท็จจริงของนักบวชในสังคมโรจาวาที่มีความสัมพันธ์กันกับประเด็นการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสงครามที่ส่งผลกระทบเป็นวงกว้างต่อขบวนการเคลื่อนไหวของชาวเคิร์ดทั้งหมด แม้ว่าโดยภาพรวมของการต่อสู้จะถูกครอบงำจากสถานการณ์ที่พลิกผันตลอดเวลาด้วยการใช้ยุทธวิธีทางการเมืองในสมรภูมิที่แตกต่างกันมากน้อยเพียงใดก็ตาม (Dean, 2019, pp. 16-25)

อนึ่ง “โรจาวา” ถือเป็นสังคมที่มีความก้าวหน้าในการพัฒนาประชาธิปไตยเป็นอย่างมากโดยเฉพาะในเรื่องของความเท่าเทียมทางเพศ เนื่องด้วยมีแนวทางปฏิบัติที่มุ่งเน้นการสร้างสันติภาพแบบเสรีนิยม ซึ่งได้กลายเป็นค่านิยมทางการเมืองรูปแบบใหม่ที่มีความเฉพาะเจาะจงลงมาสู่สังคมอย่างเป็นรูปธรรม (Newman, Paris, & Richmond, 2009, p. 12) พิจารณาได้จากสิทธิสตรีที่เกี่ยวข้องกับการปกครองรูปแบบ “สหพันธ์ประชาธิปไตย” สามารถวิเคราะห์ร่วมกันกับการแบ่งโครงสร้างการบริหารออกเป็น 6 ส่วนงาน คือ (1) คณะกรรมการป้องกันตนเอง (Self-Defense Committee) (2) คณะกรรมการสุขภาพ (Health Committee) (3) คณะกรรมการสันติ (Peace Committee) (4) คณะกรรมการเศรษฐกิจ (Economic Committee) (5) คณะกรรมการการศึกษา (Education Committee) และ (6) คณะกรรมการสตรี (Women's Committee) โดยพบว่า องค์กรย่อยทางการบริหารระดับชุมชนท้องถิ่นภายใต้หน่วยการปกครอง ที่เรียกว่า “คอมมูน” (Commune) ได้มีการกำหนดให้คณะกรรมการแต่ละส่วนงานจำเป็นต้องให้สิทธิผู้หญิงเข้ามาทำหน้าที่บริหารผ่านกระบวนการเลือกตั้งทั้ง 6 ส่วนงานอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ก่อให้เกิดความเท่าเทียมกันทางเพศในสังคมโรจาวาเป็นอย่างมาก เพราะทุกคนมีโอกาสเข้ามาแสดงออกถึงการมีส่วนร่วมทางการบริหารได้อย่างแท้จริง โดยไม่ถูกจำกัดสิทธิจากเพศสภาพที่แตกต่างกัน ถือเป็นความพยายามในการสร้างมาตรฐานของการปกครองที่ให้สิทธิแก่สตรีในทางการเมืองอย่างเป็นรูปธรรมอีกด้วย (ยุทธศาสตร์ หน่อแก้ว, 2566, น. 62)

ฉะนั้นแล้ว สตรีชาวเคิร์ดในโรจาวา จึงเปรียบเสมือน “ชนชั้นกลางแห่งการปฏิวัติ” (Revolutionary Middle Stratum) ซึ่งกลายเป็นตัวแทนที่มืองค์กระอิสระเป็นของตนเอง นั่นคือ “หน่วยพิทักษ์สตรี” (YPJ) อีกทั้งยังมีบทบาทสำคัญทางการเมืองในการให้ความรู้เชิงปฏิบัติการทางด้านการบริหารส่วนงานต่างๆ แก่ประชาชนโดยทั่วไปตามลักษณะโครงสร้างการปกครองและยังมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาประชาธิปไตยในภูมิภาคตะวันออกกลางอย่างเป็นรูปธรรม (Rasit & Kolokotronis, 2020, p. 869) ทำให้โครงสร้างทางสังคม สถาบันทางการเมืองในระดับชุมชนท้องถิ่น และวัฒนธรรมดั้งเดิมที่เกี่ยวข้องกับสตรีได้ถูกเปลี่ยนแปลง

ไปในทิศทางที่ดีขึ้นเป็นอันมาก สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า “โรจาวา” มีความหมายมากกว่าดินแดนหรือพื้นที่ของชาวเคิร์ด แต่ยังหมายรวมถึงประวัติศาสตร์ของสังคมอิสลามยุคใหม่ที่กำลังถูกขับเคลื่อนออกไปจากสังคมอิสลามแบบดั้งเดิมอย่างน่าประหลาดใจอีกนัยหนึ่งด้วย (Clark, 2016)

สรุปได้ว่า “สตรีนิยมโรจาวา” เป็นสัญลักษณ์ในการต่อต้านสังคม “ปีตาธิปไตย” ด้วยการใช้สิทธิทหารเข้ามาสนับสนุนความเท่าเทียมกันทางเพศระหว่างชายและหญิงที่ยังลึกลงไปในระดับฐานรากของสังคมภายใต้อุดมการณ์ปลดเปลื้องรัฐ แต่ต่างจากแนวคิดสตรีนิยมในทวีปยุโรปและอเมริกาที่ยังคงให้คุณค่ากับสิทธิพื้นฐานของผู้หญิงชนชั้นกลางผิวขาวในทางการเมือง เศรษฐกิจ วัฒนธรรม หรือกรณีสตรีนิยมในกระบวนทัศน์อิสลามที่ให้ความสำคัญกับหลักการทางศาสนาผ่านการตีความตามคัมภีร์เป็นหลัก ซึ่งเงื่อนไขสำคัญของแนวคิดสตรีนิยมในสังคมโรจาวามีความแตกต่างจากแนวคิดทั่วไปและยังเกี่ยวข้องสัมพันธ์โดยตรงกับสงครามกลางเมืองที่ชาวเคิร์ดกำลังเผชิญอยู่ ทำให้ชาวเคิร์ดไม่ว่าจะเป็นชายหรือหญิงจำเป็นต้องแสดงบทบาทหน้าที่ของตนในกรณีต่างๆ ที่คล้ายคลึงกัน เพื่อสนับสนุนถึงความเท่าเทียมระหว่างกันอยู่เสมอในทางปฏิบัติท่ามกลางสถานการณ์สู้รบที่ยังคงคุกรุ่นอยู่อีกด้วย โดยเมื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ในมุมมอง “สิทธิสตรี” ตามแนวทางตะวันตกภายใต้สถานการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมโรจาวานั้น พบว่า การมอบความเท่าเทียมทางเพศให้แก่สตรีอาจเป็นเพียงวาทกรรมสังคม “ปีตาธิปไตย” ของชาวเคิร์ดที่ยังคงครอบงำสตรีแบบเบ็ดเสร็จอยู่อย่างไม่รู้สึกรู้สีกี่เป็นไปได้อีก เนื่องจากความเสมอภาคทางเพศสภาพระหว่างชายและหญิงได้ถูกนำมาใช้เป็นนิยามเชิงสัญลักษณ์ของการต่อสู้ปลดปล่อยดินแดน ส่งผลทำให้สตรีชาวเคิร์ดได้รับการปลุกฝังและถูกใช้งานเป็นเครื่องมือทางการเมืองในลักษณะของ “เครื่องจักรสังหาร” ท่ามกลางการเผชิญหน้ากับศัตรูในสมรภูมিরบอันโหดร้าย ซึ่งมีสาเหตุหลักมาจากกองกำลังรบชายชาวเคิร์ดมีปริมาณอยู่อย่างจำกัด จึงมีความจำเป็นต้องใช้กองกำลังรบหญิงเข้าร่วมช่วยเหลือสนับสนุนในการทำสงครามภายใต้วาทกรรมความเท่าเทียมทางเพศ ข้อสังเกตก็คือแนวคิดสตรีนิยมตะวันตกหรือสตรีนิยมอิสลามไม่ได้มีมุมมองว่า ความเท่าเทียมทางเพศระหว่างชายและหญิงในการเข้าร่วมสถานการณ์ที่เลวร้ายท่ามกลางภัยจากสงครามดังเช่นกรณีสังคมของชาวเคิร์ดในโรจาวาเป็นสิทธิที่สตรีสมควรได้รับเป็นสวัสดิการหรือรางวัลแต่อย่างใด ทำให้การนิยามความหมาย “สตรีนิยมโรจาวา” จึงยังคงมีความคลุมเครือและเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางการเมืองกับสถานะสงครามในสังคม “ปีตาธิปไตย” ของชาวเคิร์ดที่เข้มข้นมากกว่าพื้นที่อื่นๆ อย่างแยกออกจากกันไม่ได้

3. การบูรณาการแนวคิด “นิเวศวิทยาสังคม” ผสมเข้ากับแนวทาง “ประชาธิปไตยทางตรง” ในพื้นที่ภูมิรัฐศาสตร์ “เคอร์ติสสถานซีเรีย”

“เมอร์เรย์ บุคชิน” ได้นำเสนอแนวคิด “นิเวศวิทยาและความคิดปฏิวัติ” (Ecology and Revolutionary Thought) ในปี ค.ศ. 1965 มีหลักการสำคัญคือ “การครอบงำของมนุษย์เหนือธรรมชาติมีรากฐานมาจากการที่มนุษย์ครอบงำเหนือมนุษย์ด้วยกันเอง” (Hammy, 2021, p. 31; Hammy & Miley, 2022, p. 1) โดยได้ให้คำอธิบายไว้ว่า การสร้างระบบ “นิเวศสังคม” จำเป็นต้องใช้รูปแบบ “ประชาธิปไตย” ในการขับเคลื่อนบริบทแวดล้อมที่แตกต่างไปจากการยอมรับรูปแบบการปกครองเดิมๆ ที่เคยปฏิบัติกันมา ซึ่งจำเป็นต้องหลีกเลี่ยงจากการเป็น “รัฐชาติ” ที่ยึดโยงกับ “ระบบทุนนิยม” แต่มุ่งเน้นเข้าสู่แนวคิด “คอมมิวนิสต์” ที่ผสมผสานกันกับการจัดตั้งองค์กรระดับรากหญ้าตามแนวทาง “ประชาธิปไตยทางตรง” ต่อมา “อับดุลละฮ์ เออจาแลน” ผู้นำพรรค PKK เกิดความประทับใจในแนวคิดข้างต้นเป็นอย่างมาก จึงได้นำแนวคิดดังกล่าวมาประยุกต์ใช้เป็นส่วนหนึ่งในอุดมการณ์ทางการเมืองของพรรค PKK เพื่อมุ่งปลดแอกชาวเคิร์ดออกจากการครอบงำของ “ระบบอัสซาด” ในซีเรีย โดยในช่วงยุคก่อนหน้านี้ แนวคิดของพรรค PKK มีการตั้งปณิธานที่มุ่งเน้น “ประชาธิปไตยแบบสุดโต่ง” (Radical Democracy) ภายใต้กรอบแนวคิด “การเมืองที่อยู่นอกเหนือรัฐ องค์กรทางการเมืองที่อยู่นอกเหนือพรรคการเมือง และอัตวิสัยทางการเมืองที่อยู่นอกเหนือชนชั้น” (politics beyond the state, political organisation beyond the party, and political subjectivity beyond class) (Badiou, 2002, p. 95)

แต่ทว่าในปัจจุบันได้มีการปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์และยุทธวิธีของพรรคการเมืองใหม่ให้สอดคล้องกับเป้าหมายที่ต้องการปลดปล่อยรัฐด้วยการละทิ้งแนวคิดการสร้างรัฐชาติ “เคอร์ติสสถาน” ออกไปกลายเป็นการสร้าง “เขตปกครองตนเอง” ในนาม “โรจาวา” ขึ้นมาทดแทน ภายใต้ปรัชญา “สตรีนิยม นิเวศวิทยาสังคม และประชาธิปไตยทางตรง” (Akkaya & Jongerden, 2012) ซึ่งถือเป็นแนวทางการต่อสู้เพื่อปลดปล่อยเสรีภาพความเท่าเทียมทางเพศ มุ่งสรรสร้างความกลมกลืนของระบบนิเวศสังคม และให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมด้วยการปกครองตนเองตามวิถีของประชาธิปไตยทางตรงระดับรากหญ้า โดยบูรณาการแนวคิดทั้งสามเข้าไว้ด้วยกันภายใต้การปกครองรูปแบบ “สหพันธ์ประชาธิปไตย” ข้อสังเกตสำคัญก็คือ แม้ว่าสังคมโรจาวาจะมีการกำหนดปรัชญาสังคมการเมืองที่มีความชัดเจนเป็นอุดมการณ์หลักในการขับเคลื่อนสังคมนิเวศวิทยาอยู่ก็จริง แต่กระนั้น ผู้นำชาวเคิร์ดค่อนข้างที่จะให้ความสำคัญกับหลักการความเท่าเทียมทางเพศมากเป็นกรณีพิเศษ ซึ่งถูกกำหนดให้เป็นหนึ่งในกฎแฉดอกลำดับที่พยายามใช้ไข่มพรัชญาทั้งสามประการเข้าไว้ด้วยกันอยู่เสมออันจะนำไปสู่ความสำเร็จ

ของการปกครองตนเองได้อย่างเป็นรูปธรรม สอดคล้องกับคำอธิบายของเดเมียน เฮอร์เบอร์ และแชนนอน บรินแคท (Damian Gerber & Shannon Brincat) (2018) ที่ได้สำรวจรากฐานทางทฤษฎีดังกล่าวของ “เมอร์เรย์ บุคชิน” โดยพบว่า การลำดับชั้นทางการเมืองที่คำนึงถึงเรื่องความเท่าเทียมทางเพศ เป็นการกำหนดบทบาทหน้าที่ของมนุษย์เหนือธรรมชาติในระบบนิเวศวิทยาสังคม จากแนวคิดข้างต้นได้ช่วยสร้างแรงบันดาลใจให้กับ “อับดุลละฮ์ เออจาแลน” นำหลักการดังกล่าวมาพัฒนาอย่างเฉียบแหลมจนกลายเป็นการแสดงออกถึงสังคมนิยมเสรีที่ไม่ได้อิงแอบกับการเป็นรัฐเอกราช “เคอร์ดิสถาน” อีกต่อไป (Gerber & Brincat, 2018, pp. 973-997)

นอกจากนี้ แฮเรียต อัลโซปป์ และวลาดีเมียร์ ฟาน วิลเกนเบิร์ก (Harriet Allsopp & Wladimir van Wilgenburg) (2019) ยังได้ให้คำอธิบายเพิ่มเติมที่น่าสนใจว่า พื้นฐานความเป็นพลเมืองของชาวเคิร์ดในรูปแบบ “สหพันธ์ประชาธิปไตย” ไม่ใช่เรื่องการเมืองเชื้อชาติหรือภาษาเดียวกัน แต่ให้คำจำกัดความว่าเป็นการปกครองรูปแบบตัวแทนแห่งความหลากหลายในสังคมที่อยู่ภายใต้แนวคิดสังคมนิยมเดียวกันมากกว่า เนื่องด้วย “เคอร์ดิสถาน” หรือ “ดินแดนของชาวเคิร์ด” ที่ถูกแบ่งแยกออกเป็น 4 ส่วนในพื้นที่ของตุรกี ซีเรีย อิรัก และอิหร่าน ทำให้การเมืองเชื้อชาติหรือภาษาเดียวกันของชาวเคิร์ดในพื้นที่ข้างเคียงไม่สามารถบ่งบอกถึงการรับรู้ประชาธิปไตยที่เหมือนกันกับประชาชนในสังคมโรจาวาได้ (Sargi, 2020, p. 277) การปกครองรูปแบบ “สหพันธ์ประชาธิปไตย” ของชาวเคิร์ดในซีเรีย จึงเป็นผลผลิตทางการเมืองเฉพาะพื้นที่จากภัยสงครามที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานั้น ทำให้มีความจำเป็นต้องมุ่งเน้นการบริหารชุมชนภายในของตนอย่างเข้มงวดกวดขัน เพื่อเป็นการสร้างความเชื่อมั่นทางด้านความปลอดภัยชุมชนให้กับประชาชนที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่นของตนเป็นหลัก โดยจำเป็นต้องใช้กองกำลังทหารเข้าควบคุมพื้นที่คล้ายคลึงกับแนวคิดของ “ลัทธิเลนิน” (Leninism) แต่มีการนำรูปแบบประชาธิปไตยทางตรงเข้ามาผสมผสานกับการเลือกตั้งตัวแทนเข้าไปทำหน้าที่เป็น “คณะกรรมการคอมมูน” ที่มีอำนาจควบคุมสูงสุดภายในชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ และมีข้อจำกัดที่น่าสนใจ ก็คือ การบริหารส่วนงานของ “คอมมูน” หนึ่งใดแห่งหนึ่งเป็นเรื่องเฉพาะภายในชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ ทำให้อำนาจจากภายนอก “คอมมูน” หรืออิทธิพลจาก “คอมมูน” อื่นๆ จะเข้าไปแทรกแซงการดำเนินกิจการสาธารณะภายในชุมชนท้องถิ่นที่มีโชขอบเขตพื้นที่ของตนนั้น ย่อมเป็นเรื่องที่ไม่สามารถกระทำได้ในทุกกรณี (Leezenberg, 2016, p. 685)

ฉะนั้นแล้ว “สหพันธ์ประชาธิปไตย” จึงถือเป็นกลยุทธ์เชิงพื้นที่ในการสรรสร้างสังคมและการเมืองรูปแบบใหม่ที่แตกต่างจากเดิม เพื่อรวบรวมชาวเคิร์ดที่อยู่อย่างกระจัดกระจายให้กลับเข้ามารวมกลุ่มกันในสังคมที่ถูกสร้างขึ้นใหม่ด้วยแนวทางการปฏิวัติ กระนั้นก็ตามแม้ว่าการปกครองภายในดินแดนแห่งนี้จะมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวอยู่ก็จริง แต่ก็ยังคงขาด

ยุทธศาสตร์เชิงพื้นที่ในการบ่งบอกได้ถึงขอบเขตอาณาบริเวณที่แท้จริงของกลุ่มชาติพันธุ์เคิร์ด ทำให้เหตุผลของการเป็น “รัฐชาติ” ตามหลักการกรอบแนวคิดแบบดั้งเดิมที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางจากประชาคมโลกยังคงเป็นเรื่องที่ไร้ความหมาย เนื่องจากกลุ่มชาวเคิร์ดที่ตั้งรกรากถิ่นฐานกระจายตัวอยู่ในดินแดน “เคอร์ดิสถาน” ทั้ง 4 แห่ง ไม่สามารถกลับเข้ามารวมวิถีสังคมอุดมการณ์ทางการเมืองของ “โรจาวา” ได้ ทำให้ดินแดนแห่งนี้ขึ้นอยู่กับผลลัพธ์เชิงสัมพันธ์หรือวิภาษวิธีเชิงวิพากษ์พื้นที่ต่อไปในอนาคต กล่าวคือ การเข้าร่วมจัดตั้งดินแดนตามอุดมการณ์ทางการเมืองของ “โรจาวา” ยังมีความจำเป็นต้องอาศัยการสนทนาระหว่างกันของกลุ่มชนชั้นนำชาวเคิร์ดภายในพื้นที่ “เคอร์ดิสถาน” ทั้ง 4 แห่ง ด้วยวิธีการหาข้อยุติหรือหาคำตอบของการสถาปนาดินแดนผนวกเข้ามารวมกันใหม่อีกครั้ง โดยกระบวนการอย่างใดอย่างหนึ่งที่จะนำไปสู่แรงผลักดันระดับมหภาคที่ส่งผลต่อการจัดตั้งดินแดนภายใต้การยอมรับจากประชาคมโลกได้ (Cemgil, 2021, pp. 1046-1074)

นาซาน อุสตุนดาก (Nazan Üstündağ) (2016) กล่าวว่า การจำลองรูปแบบ “ประชาธิปไตยสุดโต่ง” (Radical Democracy) ขึ้นมาภายในพื้นที่แห่งใดแห่งหนึ่งจะต้องมีการขับไล่กลไกระบบ “ทุนนิยมปิตาธิปไตย” และการครอบงำดินแดนด้วยการขีดเส้นแบ่งเขตแดนตามกรอบแนวคิด “รัฐชาติ” ออกไปจากสารบบของสังคมเสียก่อน จึงจะช่วยให้สามารถลดความรู้สึกร่วมกันของผู้คนที่มีความหมายของการเป็น “ชาติ” (Nation) ตามที่ประเทศมหาอำนาจตะวันตกได้ให้คำนิยามเอาไว้ได้ (Üstündağ, 2016, p. 197) อย่างไรก็ตามการตีความกรอบแนวคิด “ประชาธิปไตยสุดโต่ง” ของนักเคลื่อนไหวทางการเมืองชาวเคิร์ดส่วนใหญ่ได้อธิบายแนวทางการปกครองดังกล่าว เอาไว้ว่า เป็นความพยายามในการปลดแอกตนเองของชาวเคิร์ดออกจากกรอบการปกครองของรัฐบาลซีเรียที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันกับแนวคิดความเป็นพลเมืองสังคมประชาธิปไตยหัวรุนแรงด้วยการปลุกจิตสำนึกต่อต้านระบบ “รัฐชาติ” เพื่อหลีกเลี่ยงการกดขี่ข่มเหงจากรัฐบาลต่างชาติ (Dirik, 2022, p. 27)

แต่ทว่า “โรจาวา” ก็ยังคงไม่ใช้การปกครองรูปแบบ “ประชาธิปไตยสุดโต่ง” ตามแนวทาง “สังคมอนาธิปไตย” อย่างแท้จริง เพราะยังคงมีการใช้รูปแบบ “ประชาธิปไตยทางตรง” ที่มุ่งเน้นการอาศัยตัวแทนเข้ามาทำหน้าที่ผ่านกระบวนการเลือกตั้งคณะกรรมการบริหาร 6 ส่วนงาน และกำหนดให้คณะกรรมการดังกล่าวประกอบไปด้วยทั้งชายและหญิงอย่างละเท่าๆ กันตามสัดส่วนที่ได้กำหนดเอาไว้ภายใน “คอมมูน” แต่ละแห่ง เพื่อเข้ามาทำหน้าที่เป็นตัวแทนในการบริหารงาน โดยได้ถูกกำหนดเอาไว้ตามโครงสร้างการปกครองรูปแบบ “สหพันธ์ประชาธิปไตย” ไม่ใช่ลักษณะของสังคมที่ย้อนกลับไปในยุคบุพกาล ซึ่งปัจเจกบุคคลมีอิสรภาพอย่างไร้ขีดจำกัดตามสิทธิธรรมชาติโดยสมบูรณ์ (ยุทธศาสตร์ หน่อแก้ว, 2565, น. 55) ส่งผลให้การสถาปนา “เขตปกครองตนเอง” ของชาวเคิร์ดเป็นหนึ่งในกระบวนการ

เบื้องต้นที่นำไปสู่การสร้างสันติภาพอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากสภาวะสงครามความขัดแย้งเพียงเท่านั้น จึงยังคงมีความจำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยการปลูกฝังแนวคิดประชาธิปไตยและเสรีนิยมทางเศรษฐกิจภายใต้วิถีของการแทรกแซงจากประชาคมโลกภายนอกผ่านบริบทต่างๆ ที่หลากหลายดั้งเดิมโดยไม่อาจหลีกเลี่ยงไปได้ (Jarstad & Sisk, 2008, p. 112)

“โรจาวา” จึงเป็นเพียงพัฒนาการของกลุ่มขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่มีจุดมุ่งหมาย เพื่อจัดระเบียบสังคมภายในพื้นที่อาณาบริเวณการครอบครองดินแดนใหม่อีกครั้ง ในขณะที่ก่อนหน้านี้ตามแนวคิดดั้งเดิมจะเป็นลักษณะของการปลดปล่อยตนเองออกมาจากเจ้าอาณานิคมเดิมที่เคยปกครองมาในอดีต และชาติมหาอำนาจผู้ชนะสงครามที่เคยขีดเส้นแบ่งเขตแดนอย่างไม่เป็นธรรมภายหลังจากสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 1 กล่าวคือ จากประสบการณ์ของชาวเคิร์ดที่มีประวัติศาสตร์มาอย่างยาวนานได้สอนบทเรียนให้กลุ่มชาติพันธุ์เคิร์ดต้องคำนึงถึงการรวมกลุ่มกันเอาไว้อย่างเหนียวแน่น ส่งผลโดยตรงต่อแนวทางการสร้างระบบนิเวศวิทยาสังคมภายในพื้นที่ครอบครอง ซึ่งไม่ได้มีความประสงค์ในการลบล้างกรอบแนวคิด “รัฐชาติ” ออกไป แต่มุ่งจุดชนวนกระบวนการลדתอนอำนาจอธิปไตยของ “รัฐชาติ” ลงมาเสียมากกว่า กรณีนี้คือ ความปรารถนาในการปลดปล่อยรัฐซีเรียด้วยการสร้างตัวตนร่วมกันใหม่ในดินแดนที่ถูกยึดมั่นด้วยจิตวิญญาณของชาวเคิร์ด (Jubault, 2018, pp. 33-34)

เพราะฉะนั้น “การปฏิวัติโรจาวา” (Rojava Revolution) จึงเปรียบได้กับการหยิบบทเรียนแนวทางการปฏิวัติในอดีตที่ประสบความสำเร็จดังเช่นกรณี “การปฏิวัติรัสเซีย” (Russian Revolution) ที่ถูกนำมาเป็นแบบอย่างสำคัญเสียมากกว่า เนื่องจากก่อนหน้านี้ “อับดุลละฮ์ เอจาแลน” ได้นำแนวคิดของ “มาร์กซ-เลนิน” เข้ามาปรับใช้เป็นแนวทางของพรรคการเมืองในการต่อสู้ เพื่อปลดปล่อยชาวเคิร์ดออกจากการปกครองของรัฐบาลอัสซาดกล่าวได้ว่า หากไม่มีแบบอย่างการปฏิวัติของ “พรรคบอลเชวิค” (Bolsheviks) ที่ประสบความสำเร็จก็คงไม่มี “พรรคแรงงานชาวเคิร์ด” (PKK) และไม่สามารถพัฒนาเป็น “พรรคสหภาพประชาธิปไตย” (PYD) ดังเช่นที่ปรากฏในปัจจุบันได้ ทำให้การปฏิวัติทั้งสองแห่งมีความสัมพันธ์อะไรบ้างอย่างที่สอดรับซึ่งกันและกันอยู่พอสมควร แต่ทว่าภายหลังจากการปฏิวัติแนวทางการปฏิบัติในทางการเมืองการปกครองค่อนข้างมีความแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด (Yassin-Kassab & Al-Shami, 2016, pp. 73-76) ทำให้ “การปฏิวัติโรจาวา” มีความน่าสนใจเป็นพิเศษมากกว่า “การปฏิวัติรัสเซีย” พิจารณาได้จากลักษณะความแตกต่างทางภูมิศาสตร์ของภูมิภาคตะวันออกกลาง ซึ่งปรากฏถึงสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่ล้อมรอบไปด้วยพื้นที่แห่งแล้งว่างเปล่าทางกายภาพและยังคงมีบริบทความขัดแย้งทางการเมืองที่ยากเกินการแก้ไขเยียวยา มากกว่า อีกทั้งสภาพภูมิรัฐศาสตร์ที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการสร้าง “รัฐชาติ” แห่งใหม่ขึ้นมาได้ (Hoffmann & Matin, 2021, pp. 967-968) แต่ก็ถือเป็นการปฏิวัติทางสังคมที่มุ่งเป้า

ปรับเปลี่ยนวาระสำคัญแห่งชาติด้วยการสร้างสังคมที่ไม่มีการกำหนดลำดับขั้นทางสังคมและมุ่งเน้นการกระจายอำนาจไปยังท้องถิ่นมากกว่าการรวมอำนาจไว้ที่รัฐบาลส่วนกลาง (Netjes & Veen, 2021, p. 17)

อย่างไรก็ตาม “โรจาวา” เป็นกระบวนการสร้างดินแดนแห่งใหม่ที่มีความซับซ้อนและมีความขัดแย้งในตัวเองค่อนข้างสูงทั้งทางด้านการโฆษณาชวนเชื่อ การปฏิบัติการทางทหาร ที่ให้ความสำคัญกับกองกำลังนักรบหญิง การเมืองที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วม การเป็นสังคมที่ยังคงไร้ซึ่งสันติภาพ การรักษาดินแดนจากการโจมตีของศัตรูที่อยู่รอบด้านทุกทิศทุกทาง และความคลุมเครือภายในดินแดนทางด้านภูมิศาสตร์ที่ยังมีการต่อสู้แย่งชิงพื้นที่กันอยู่ตลอดเวลา (Galvan-Alvarez, 2020, p. 182) นอกจากนี้ “โรจาวา” ก็ยังคงให้ความสำคัญกับประชาธิปไตยที่มีตัวแทนอยู่ แม้ว่าจะปรากฏถึงการใช้ “ประชาธิปไตยทางตรง” เป็นเครื่องมือในการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนแล้วก็ตาม เนื่องจากยังคงมีการเลือกตั้งคณะกรรมการทั้งชายและหญิง เพื่อเข้ามาทำหน้าที่เป็นตัวแทนในการบริหารชุมชนท้องถิ่นไม่ได้มีการเข้าสู่ “สังคมอนาธิปไตย” อย่างเต็มรูปแบบ (Hosseini, 2016, p. 253) จึงยังคงไม่ใช่การปกครองตนเองตามสิทธิธรรมชาติ ดังเช่นกรณีของชนเผ่าพื้นเมืองกลุ่มหนึ่งในมาดากัสการ์ (Madagascar) ที่ให้ความสำคัญกับฉันทมติของกลุ่มคนในสภาวะไร้รัฐ อันเนื่องมาจากพื้นที่ตั้งอยู่ห่างไกล การควบคุมของรัฐบาลส่วนกลาง (Graeber, 2007) หรือกรณีสภาวะสุญญากาศทางการเมืองภายหลังการล่มสลายของ “รัฐบาลไซอัด” (Siyaad Government) ที่เกิดขึ้นระหว่างปี ค.ศ. 1991-2006 ในโซมาเลีย (Somalia) (Le Sage, 2005) หรือกรณี “ปารีสคอมมูน” (Paris Commune) ซึ่งเป็นช่วงที่สังคมฝรั่งเศสเข้าสู่สภาวะรัฐล่มสลาย ในปี ค.ศ. 1871 เนื่องจากประชาชนมีความพยายามในการปกป้องตนเองจากการโจมตีของศัตรูต่างชาติ ทำให้ก่อกำเนิดสังคมไร้รัฐขึ้นในห้วงระยะเวลาสั้นๆ (Tombs, 1981) ตลอดจนกรณีขบวนการ “ซาปาติस्ता” (Zapatistas) ซึ่งเป็นชนพื้นเมืองรัฐเชียปัสทางตอนใต้ของเม็กซิโก ในปี ค.ศ. 1994 (Sáenz, 2015) ที่ไม่ได้มีจุดมุ่งหมายในการแบ่งแยกดินแดนออกจากกรอบแนวคิดรัฐชาติ แต่พวกเขาเพียงต้องการสร้างสังคมขึ้นมาจากรากของท้องถิ่นที่ไม่ถูกควบคุมจากรัฐบาลส่วนกลาง เป็นต้น (Hosseini, 2016)

อนึ่ง การสร้างระบบ “นิเวศวิทยาสังคม” อย่างยั่งยืนภายในพื้นที่แห่งใดแห่งหนึ่งเมื่อนำแนวคิด “ประชาธิปไตยสุดโต่ง” มาผนวกรวมกันกับ “สังคมอนาธิปไตย” เต็มรูปแบบ อาจจะนำมาซึ่งการยืนหยัดต่อสู้กับความเป็นจริงได้อย่างยากลำบากด้วยความสลับซับซ้อนในหลากหลายมิติทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองที่มีความไม่สอดคล้องระหว่างกันเป็นอย่างมาก (Zaunseider, Woodman, & Emejulu, 2022, p. 1) ด้วยเหตุที่ “โรจาวา” ปฏิเสธการเปลี่ยนแปลงด้วยการใช้แนวทาง “ประชาธิปไตยอย่างสุดโต่ง” ตามแนวคิดก่อนหน้านี้

ของพรรค PKK แต่กลับเลือกวิถีปฏิบัติทางการปกครองในรูปแบบใหม่ที่มีความเหมาะสมต่อชุมชนและยังให้ความสำคัญกับความกลมกลืนของสิ่งแวดล้อมที่ยึดโยงกับผู้คนที่หลากหลายภายในท้องถิ่นเป็นหลัก โดยการปักหมุดหมายในเรื่องสิทธิเสรีภาพและความเท่าเทียมทางเพศที่ได้กลายเป็นสัญลักษณ์สำคัญของการก้าวข้ามการต่อสู้ทางชนชั้นระหว่างชาวเคิร์ดด้วยกันเองสู่การบูรณาการวิถีของประชาชนให้สอดคล้องกับสังคมนิยมประชาธิปไตย แม้ว่าดินแดนจะถูกกลืนโดยจากชาติมหาอำนาจผู้ชนะสงครามที่ไม่ได้ให้สัตยาบันต่อการเป็น “รัฐชาติ” โดยสมบูรณ์แล้วก็ตาม แต่ก็ไม่ใช่อุปสรรคต่อการอยู่ร่วมกันของกลุ่มคนชายขอบในสังคมนีไร้รัฐแต่อย่างใด ดังที่ ไมเคิล แนนป์ และจอสต์ จองเกอร์เดน (Michael Knapp & Joost Jongerden) (2016) ได้พยายามอธิบายสังคมในลักษณะของ “โรจาวา” โดยระบุว่า เป็นสังคมที่องค์ประกอบของการเป็นรัฐชาติยังไม่สมบูรณ์ เนื่องจากยังขาด “อำนาจอธิปไตยเหนือดินแดน” แต่ก็ไม่ได้ส่งผลกระทบต่อการทำงานของพวกเขามากนัก ในทางกลับกันพวกเขาก็ได้รังสรรค์ “อำนาจอธิปไตย” ที่แท้จริงของคนในท้องถิ่นอย่างเป็นเอกภาพขึ้นมาทดแทน ซึ่งไม่ใช่การมอบอำนาจการตัดสินใจไปให้กับนักการเมืองระดับชาติทำหน้าที่แทนประชาชนดังที่พบเห็นได้ในการปกครองรูปแบบประชาธิปไตยโดยทั่วไปของประชาคมโลก (Knapp & Jongerden, 2016, pp. 87-101)

กล่าวโดยสรุป แนวคิด “นิเวศวิทยาสังคม” กับแนวทาง “ประชาธิปไตยทางตรง” ก่อให้เกิดความมั่นคงทางภูมิรัฐศาสตร์ภายในอาณาบริเวณพื้นที่เขตปกครองตนเอง “โรจาวา” อย่างเด่นชัด ถือเป็นแนวทางที่มาจากความพยายามในการปลดแอกชาติพันธุ์เคิร์ดออกจากการทำงานของรัฐบาลซีเรียที่ประสบความสำเร็จ รวมถึงยังมีความเหมาะสมกับบริบททางการเมืองภายในดินแดนที่ยังคงมีความขัดแย้งและคลุมเครือในเรื่องของพื้นที่ยึดครองจากภัยสงคราม แต่ทว่าเมื่อกลับไปพิจารณาถึงกรณีพื้นที่ต่างๆ ที่เคยมีการใช้การปกครองแบบ “สังคมนารีปไตย” ทั้งในมาดากัสการ์ ฝรั่งเศส โซมาเลีย และเม็กซิโก ต่างยังคงมีข้อจำกัดในการเมืองการปกครองค่อนข้างมาก เนื่องจากไม่ปรากฏถึงโครงสร้างการบริหารภายในพื้นที่อย่างเป็นระบบ ทำให้สังคมไม่สามารถกำหนดทิศทางของภูมิรัฐศาสตร์เชิงพื้นที่และขอบเขตอำนาจทางการเมืองภายใต้แนวทางการบริหารปกครองที่มีความชัดเจนได้อย่างมั่นคงก่อให้เกิดการล่มสลายในท้ายที่สุด ฉะนั้นแล้ว การบูรณาการวิถีปฏิบัติของสังคมที่ คำนึงถึง “ความเท่าเทียมทางเพศ” ผสมผสานเข้ากับ “การพัฒนาประชาธิปไตย” อาจกลายเป็นคำตอบที่เหมาะสมสำหรับการแก้สมการปัญหาของ “สังคมโรจาวา” เพื่อมุ่งเน้นการสถาปนาดินแดนแห่งสันติภาพที่มีความมั่นคงในระยะยาวก็เป็นไปได้

4. บทวิพากษ์ปรัชญาสังคมนิยมเมืองปลดปล่อยรัฐเชิงเอกภาพกับแนวทางการสถาปนาเขตปกครองตนเอง “โรจาวา” ในพื้นที่ “เคอร์ดิสถานซีเรีย”

การสร้างแนวทางสันติภาพแบบเสรีนิยมของชาวเคิร์ดด้วยการสถาปนา “เขตปกครองตนเอง” ขึ้นมาท่ามกลางภัยจากสภาวะสงครามกลางเมืองที่ประสบความสำเร็จจำเป็นต้องมีผู้นำที่เป็นศูนย์รวมจิตใจเชิงจิตวิญญาณ ซึ่งต้องได้รับความเชื่อมั่น การยอมรับ และพลังศรัทธาจากประชาชนมากกว่าผู้นำในสภาวะการณ์ปกติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้นำจะต้องมี “วิสัยทัศน์” (Vision) ที่ชัดเจน เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติต่อผู้ร่วมอุดมการณ์ของตน ในทางกลับกันหากปรากฏว่าผู้นำขาดแคลน “วิสัยทัศน์” ที่ดีมากเพียงพอก็ย่อมทำให้การสร้างสันติภาพแบบเสรีนิยมไม่ประสบความสำเร็จและเกิดความล้มเหลวในขั้นตอนการปฏิบัติได้ ทั้งนี้ “อับดุลละฮ์ เอจาลัน” ถือได้ว่าเป็นผู้นำเชิงจิตวิญญาณทางการเมืองของชาวเคิร์ดที่มีความพยายามในการสร้างดินแดนแห่งสันติภาพแบบเสรีนิยม (Van Leeuwen, Verkoren, & Boedeltje, 2012, p. 292) ด้วยวิธีการสร้าง “รัฐชาติ” ตามกรอบแนวทางหลักการสากลขึ้นมา แต่ก็เกิดคำถามที่นาสนใจตามมาเพิ่มเติมอีกว่า แท้จริงแล้วยังคงมีทางเลือกอื่นๆ หลงเหลืออยู่นอกเหนือไปจากการสร้าง “รัฐชาติ” อีกหรือไม่ หากมีการแสวงหาหรือรังสรรค์วิธีการใหม่ๆ ลักษณะโครงสร้างการปกครองรูปแบบที่ปรากฏจะมีรูปร่างหน้าตาเป็นแบบไหน มีความสอดคล้องใกล้เคียงกันกับรูปแบบเดิมมากน้อยเพียงใด หรือจำเป็นต้องละทิ้งกรอบแนวคิดดั้งเดิมไปสู่แนวคิดที่แปลกใหม่อย่างไรได้บ้าง โดยที่ “อับดุลละฮ์ เอจาลัน” ได้ให้คำนิยามความหมายของ “รัฐชาติ” เอาไว้ในลักษณะเชิงวิพากษ์ ระบุว่า “รัฐชาติเป็นเอกภาพของความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ซึ่งทำให้เกิดการบีบบังคับและการแสวงหาผลประโยชน์จากชนชั้นทางสังคมโดยทั่วไป” (Öcalan, 2015, p. 158) อย่างไรก็ตาม การแสวงหาแนวทางการปกครองรูปแบบใหม่ๆ นอกเหนือจากแนวคิด “รัฐชาติ” ในปัจจุบันนั้น คงหลีกเลี่ยงไม่พ้นสังคมอุดมคติภายใต้แนวคิด “อนาธิปไตย” ไปได้อย่างแน่นอน เพราะเป็นแนวทางที่ในหลายๆ พื้นที่ได้นำไปปรับใช้ เป็นจำนวนมาก แต่ก็ถือเป็นดาบสองคมที่ยากต่อการคาดเดาได้ว่า “รัฐชาติ” ที่เคยครอบครองหรือยังคงอ้างสิทธิ์เหนือดินแดนอยู่จะยินยอมสละพื้นที่ดังกล่าวอย่างสันติหรือเลือกที่จะถอยห่างออกจากสันติภาพ โดยปฏิเสธการครอบครองดินแดนของผู้รุกรานและตีโต้ตอบกลับเพื่อเข้าแย่งชิงพื้นที่กลับคืนมาก่อให้เกิดความขัดแย้งที่ทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้นกว่าเดิมก็เป็นไปได้ (Rusche, 2022, p. 18)

เมื่อกลับไปพิจารณาถึงประวัติศาสตร์ของขบวนการอาณานิคมและขบวนการชาติพันธุ์เคิร์ดที่มีการเคลื่อนไหวมาก่อนหน้านี้ พบว่า พวกเขามีกระบวนทัศน์เกี่ยวกับการปลดปล่อยอาณานิคมรูปแบบทั่วไปในลักษณะของ “การปลดปล่อยแห่งชาติ” (National Liberation)

ด้วยความพยายามในการสร้าง “รัฐชาติ” ขึ้นมาใหม่ตามกรอบแนวทางของ “สนธิสัญญาสันติภาพเวสต์ฟาเลีย” (Peace of Westphalia) และ “อนุสัญญากรุงมอนเตวิเดโอว่าด้วยสิทธิและหน้าที่ของรัฐ” ที่กำหนดให้ “รัฐชาติ” ประกอบไปด้วย ดินแดน ประชากร รัฐบาล และอำนาจอธิปไตย แต่ทว่าแนวทางดังกล่าวที่ปรากฏก็ต้องตกไปอันมีสาเหตุมาจากการที่ดินแดน “เคอร์ดิสถาน” ไม่ได้รับการรับรองจากนานาชาติด้วยการให้สัตยาบันตามแนวทางของ “สนธิสัญญาแซฟวร์” และต่อมายังถูกบอกกล่าวอย่างถาวรด้วยการลงนามอีกครั้งใน “สนธิสัญญาโลซาน” ทำให้ “อับดุลลฮะยฺ เออจาแลน” เห็นว่าควรมีหนทางใหม่ๆ ที่สามารถปลดปล่อยรัฐในเชิงจิตวิญญาณมากกว่าการยอมจำนนต่อกรอบแนวทางการสร้างดินแดนตามหลักการทั่วไปของกฎหมายระหว่างประเทศ (Öcalan, 2017, p. 72)

นับตั้งแต่เกิดการปะทุของสงครามกลางเมืองขึ้นมาภายหลังเหตุการณ์ “อาหรับสปริง” ชาวเคิร์ดในซีเรียเสมือนถูกบีบบังคับให้เลือกเข้าร่วมกับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง โดยปรากฏออกมาเพียงแค่สองทางเลือกที่มีความเด่นชัด ณ ช่วงเวลานั้น ได้แก่ ทางเลือกแรก คือ การเข้าร่วมกับฝ่าย “รัฐบาลอัสซาด” ถ้าหากเลือกในแนวทางนี้ชาวเคิร์ดทั้งหลายก็ต้องกลับไปอยู่ภายใต้อาณัติการปกครองของระบอบเผด็จการรูปแบบเดิมที่คอยกดขี่ข่มเหงกลุ่มชาติพันธุ์ของพวกเขาโดยตลอด ส่วนทางเลือกที่สอง คือ การเข้าร่วมกับฝ่ายผู้รุกราน “กลุ่มก่อการร้ายไอซิส” แต่ทว่าด้วยกรณีตัวอย่างจากความทารุณโหดร้ายที่ได้กระทำต่อประชาชนและชนกลุ่มน้อยในอิรักช่วงระหว่างสงครามกลางเมืองที่ผ่านมาจนเข้าbukกรุกรานซีเรีย ได้แสดงให้เห็นถึงความป่าเถื่อนเหี้ยมโหดอย่างน่าสะพรึงกลัวเป็นที่หวาดหวั่นต่อชาวเคิร์ดมากกว่าวิถีปฏิบัติเดิมของรัฐบาลอัสซาดเสียอีกด้วยซ้ำ เห็นได้ว่า แม้จะปรากฏถึงหนทางรอดที่เปรียบเสมือนแสงสว่างเพียงริบหรี่ในสมรภูมिरบแห่งนี้ก็ตาม ถึงกระนั้น กลุ่มชาวเคิร์ดทางภาคเหนือและตะวันออกกลับตัดสินใจที่จะปฏิเสธหนทางทั้งสองดังกล่าวที่มีอยู่อย่างหาญกล้า เพื่อเบี่ยงทางไปสู่การลิขิตชะตากรรมด้วยตนเองในทางเลือกที่สาม นั่นคือ การสร้าง “เขตปกครองตนเอง” ขึ้นมาใหม่โดยมุ่งเน้นแนวทางอุดมการณ์ทางการเมือง ที่เรียกว่า “ประชาธิปไตย” เข้ามาปรับใช้กับการปกครองภายในดินแดนของตน ซึ่งเป็นการใช้ผลประโยชน์จากสภาวะสุญญากาศทางการเมืองด้วยการปลดปล่อยตนเองออกจากการครอบงำของทุกฝ่ายได้อย่างชาญฉลาด (Savran, 2016, p. 7) ถือเป็นทางเลือกนอกกรอบที่ไม่จำเป็นต้องยอมจำนนต่อศัตรูหรืออาศัยอยู่ภายใต้ร่มเงาการปกครองของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นหลัก แต่พวกเขาเลือกที่จะยืนหยัดต่อสู้ด้วยตนเองเพียงลำพัง โดยเร่งเร้าณรงค์ให้ชาวเคิร์ดทั้งปวงเข้ามารวมกันปกป้องพวกพ้องชาติพันธุ์ของตนและมุ่งตอบสนองต่อศัตรูอย่างแข็งขันท่ามกลางสถานการณ์อันคุกรุ่นในช่วงกบฏได้เป็นอย่างดี (Sunca, 2021, p. 121)

ทั้งนี้ ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างทางเลือกให้กับชาวเคิร์ด ก็คือ “อับดุลละฮ์ เออจาแลน” ซึ่งได้สร้างอุดมการณ์ทางการเมืองที่ผสมผสานกับแนวคิดของ “เมอร์เรย์ บุคชิน” เข้ามาปรับใช้ในการอธิบายสังคมด้วยภาษาวินิจฉัยของ “การถูกครอบงำ” กับ “การต่อต้าน” ซึ่งเปรียบเสมือนเกลียวสองเกลียวในประวัติศาสตร์ตลอดระยะเวลาสิบพันปีที่ผ่านมาซึ่งสังคมเป็นอยู่เช่นนี้เสมอมา กล่าวคือ การครอบงำยอมทำให้สังคมเกิดแรงกดดันภายในอันนำไปสู่การต่อต้าน ผู้นำที่นิยมการกดขี่เข้มแข็งประชาชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และการต่อต้านดังกล่าวก็ไม่สมควรเป็นปฏิกริยาทางสังคมที่ไร้ซึ่งความหมาย ด้วยเหตุนี้ จำเป็นต้องมีการสร้างกลยุทธ์ที่สามารถคลี่คลายปมปัญหาต่างๆ ทางชนชั้นด้วยโครงสร้างการเมืองการปกครองรูปแบบใหม่ที่สามารถต่อสู้แข่งขันกับ “รัฐชาติ” และ “ระบบทุนนิยม” ได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่ง “เมอร์เรย์ บุคชิน” เรียกแบบนี้ว่า “เทศบาลนิยมเสรี” (Libertarian Municipalism) แต่ในทางกลับกัน “อับดุลละฮ์ เออจาแลน” เห็นควรว่าต้องปรับเปลี่ยนเป็น “สหพันธ์ประชาธิปไตย” (Democratic Confederalism) แม้ว่าจะมีชื่อเรียกที่แตกต่างกัน แต่นิยามความหมายก็ยังคงเป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยมีความพยายามในการขยายขอบเขตโครงสร้างการปกครองให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้นเพียงเท่านั้น (Hammy & Miley, 2022, p. 3)

เห็นได้ว่า “อับดุลละฮ์ เออจาแลน” พยายามอธิบายแนวคิดด้วยการขยายความหมายของการปกครองระบบ “นิเวศสังคมวิทยา” ออกไปอีกระดับหนึ่ง แต่ก็ยังโอบรับหลักการไปในทำนองเดียวกันกับ “เมอร์เรย์ บุคชิน” ไม่ได้มีความหมายผิดแผกแตกต่างแยกออกจากกันแต่อย่างใด อย่างไรก็ดี ปรากฏงานวิจัยของชาตอน ชามูน (Chaton Chamoun) (2022) ซึ่งได้วิพากษ์สังคมโรจาวาผ่านแนวคิด “แบบตะวันตก” (Westernized ‘Gharbzadeği’) ของจาาลาล อัล อาหมัด (Jalal Al Ahmad) (1984) โดยระบุว่า แท้จริงแล้วชนชั้นสูงของโรจาวาได้รับอิทธิพลและแรงบันดาลใจทางการเมืองมาจากระบบอุปถัมภ์ทางการเมืองตามนัยความทันสมัยของโลกตะวันตกมาเป็นแนวทางในการดำเนินการจำลองสังคมตะวันตกด้วยรูปแบบใหม่ที่เรียกว่า “โรจาวา” ซึ่งมุ่งเน้นการตัดสินใจในระดับชาติผ่านองค์กรระดับท้องถิ่นในแต่ละแห่งด้วยตนเองอันมีสาเหตุมาจากลัทธิล่าอาณานิคมของชาติตะวันตกยังคงหลงเหลืออยู่และมีอิทธิพลต่อแนวทางการปลดปล่อยตนเองของพลเมืองชาวเคิร์ดค่อนข้างมาก ฉะนั้น การสถาปนาดินแดน “โรจาวา” จึงเป็นกระบวนการที่มีปณิธานมุ่งเน้นการพัฒนา เพื่อทำให้กลายเป็น “แบบตะวันตก” มากกว่าการสร้างดินแดนเชิงจิตวิญญาณดังว่าทกรรมกล่าวอ้างปรุงแต่งในเชิงจินตกรรมทางการเมืองแบบใหม่ เพื่อมุ่งปลดปล่อยตนเองออกจากกรอบแนวคิด “แบบตะวันตก” อย่างแท้จริง (Chamoun, 2022, p. 2)

อนึ่ง “สหพันธ์ประชาธิปไตย” เป็นรูปแบบการปกครองที่ถูกนำมาใช้ต่อต้านแนวคิด “รัฐชาติ ปิตาธิปไตย และระบบทุนนิยม” (Küçük & Özselçuk, 2016) เพื่อเติมเต็มสุญญากาศ

ทางการเมืองในดินแดนที่ไร้ซึ่งกฎระเบียบและการควบคุมใดๆ เป็นผลพวงที่เกิดขึ้นมาจากการที่ “รัฐบาลฮัสซาด” ได้ถอยร่นกองทัพออกไปจากภูมิภาคทั้ง 3 แห่งของชาวเคิร์ดในซีเรีย เนื่องจากไม่สามารถสกัดกั้นการรุกคืบเข้ามาแย่งชิงดินแดนของกลุ่มก่อการร้ายไอซิสได้ (Hajjar et al., 2017; Kahf, 2021) ทำให้ชาวเคิร์ดต้องปกป้องตนเองด้วยการทุ่มเทสรรพกำลังทั้งหมดอย่างไม่มีเงื่อนไข เพื่อปกป้องดินแดนและคุ้มครองประชาชนของตนไม่ให้ได้รับภัยอันตรายจากศัตรูภายนอกที่เข้ามารุกรานอย่างต่อเนื่อง ภายหลังจากชาวเคิร์ดสามารถยึดครองอาณาบริเวณต่างๆ ให้กลับมาอยู่ภายใต้การครอบครองได้แล้ว จึงมีการสถาปนา “เขตปกครองตนเอง” โดยยึดมั่นแนวคิดของ “อับดุลละฮ์ เออจาแลน” ที่ได้รับแรงบันดาลใจมาจาก “เมอร์เรย์ บุคชิน” ดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นมาปรับใช้เป็นแนวทางในการบริหารดินแดนของชาวเคิร์ดในนาม “โรจาวา” อย่างเป็นทางการ (Potiker, 2019, p. 80) ซึ่งมีโครงสร้างการปกครองเริ่มต้นในระดับฐานรากของสังคม โดยเป็นการรวมตัวกันของประชาชนที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่นที่มีความใกล้ชิดในละแวกใกล้เคียงกันตั้งแต่ระดับตำบล อำเภอ มณฑล และภูมิภาค ในที่สุดก็สามารถก่อตั้ง “เขตปกครองตนเอง” ของชาวเคิร์ดทางภาคเหนือและตะวันออกของซีเรียได้เป็นผลสำเร็จ อันที่จริงแล้ว ถ้าปราศจากข้อโต้แย้งที่เกี่ยวข้องกับกรอบแนวคิด “รัฐชาติ” ในดินแดนแห่งนี้ ซึ่งได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ออกมาในหลากหลายมุมมองด้วยกัน “โรจาวา” ก็ถือเป็นสังคมอุดมคติแบบ “อนาธิปไตย” ที่มีอยู่ในโลกแห่งความเป็นจริง ซึ่งยังคงไม่ได้รับการยอมรับหรือรับรองด้วยการให้สัตยาบันตามหลักการสากลเพียงเท่านั้นเอง (Hosseini, 2016, p. 263)

อย่างไรก็ดี “โรจาวา” ก็ยังคงได้รับการวิพากษ์วิจารณ์เป็นวงกว้างอย่างแพร่หลาย เพราะหลักการทางการเมืองหลายประการได้ปรากฏถึงความตื่นเขินทางวิชาการเกี่ยวกับทฤษฎีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและความขัดแย้งภายในตัวแนวคิดของการสร้างวาทกรรมเชิงพื้นที่ขึ้นมาเป็นอย่างมาก กล่าวคือ งานวิชาการส่วนใหญ่พยายามมุ่งพิจารณาข้อขัดแย้งของการสถาปนา “โรจาวา” เทียบเคียงกันกับนิยามความหมายของ “รัฐชาติ” ทำให้ต้องกลับมาพิจารณาแนวคิดของ “เมอร์เรย์ บุคชิน” อีกครั้งหนึ่ง ซึ่งได้ให้คำอธิบายเอาไว้ว่า การกำหนดและการดำเนินนโยบายของท้องถิ่นในแต่ละแห่งจะต้องมีความแตกต่างกันโดยนัย เพื่อเป็นการปกป้องชุมชนไม่ให้ถูกรอบงำจากอิทธิพลภายนอก ทำให้การปกครองรูปแบบ “สหพันธ์ประชาธิปไตย” มีความแตกต่างจากธรรมชาติตามหลักการพื้นฐานโดยทั่วไปของการเป็น “รัฐชาติ” (Bookchin, 2015, p. 40; Fischer, 2017, p. 241) ถึงกระนั้น พินาร์ ดิงค์ (Pinar Dinc) (2022) กลับเห็นแย้งว่า การปกครองของ “โรจาวา” ยังไม่มีความสอดคล้องกับรูปแบบ “สหพันธ์ประชาธิปไตย” ตามกรอบแนวคิดที่สร้างขึ้นอย่างแท้จริง เนื่องจากชาวเคิร์ดยังคงต้องการสัญชาติ อำนาจ และการดำรงอยู่ของชนชั้นนำ (Dinc, 2020, p. 54) ใกล้เคียงกับ

การอธิบายของชาตอน ชามูน (Chaton Chamoun) (2022) ที่ระบุว่า ถึงแม้พื้นฐานทางอุดมการณ์ทางการเมืองของ “โรจาวา” จะก่อให้เกิดแนวคิดการครอบครองดินแดนที่ไม่อิงแอบกับหลักการแห่งความเป็นรัฐชาติ ซึ่งเป็นวาทกรรมที่มุ่งเน้นการพัฒนาประชาธิปไตยกับการปกครองตนเองในระดับชุมชนท้องถิ่นแบบแยกส่วนออกจากกันอย่างเป็นเอกภาพ แต่ทว่าบรรดาเหล่าผู้นำกลุ่มขบวนการเคลื่อนไหวชาวเคิร์ดที่ได้สถาปนา “เขตปกครองตนเอง” ด้วยวาทกรรมเชิงพื้นที่ในนาม “โรจาวา” ขึ้นมานั้น กลับเบี่ยงเบนวาทกรรมดังกล่าวออกไปด้วยการพยายามรวบรวมดินแดนต่างๆ ของ “เคอร์ดิสถาน” ในอดีตทั้งหมดเข้ามาผนวกรวมไว้เป็นผืนแผ่นดินเดียวกัน มันจึงไม่แตกต่างไปจากลักษณะของการจัดทำเขตแดนตามกรอบแนวคิดการสร้าง “รัฐชาติ” แต่อย่างใด (Chamoun, 2022, p. 9)

กล่าวโดยสรุป แนวคิดปรัชญาสังคมการเมืองของ “อับดุลละฮ์ เออจาлян” เป็นแนวคิดที่มีอิทธิพลโดยตรงต่อพรรค PYD ซึ่งได้นำมาใช้เป็นแนวทางหลักในการจัดโครงสร้างการปกครองรูปแบบใหม่ที่คำนึงถึงหลักการความเท่าเทียมทางเพศ การสร้างสังคมที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ให้สามารถสอดประสานกลมกลืนกันได้อย่างลงตัว และมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนด้วยแนวทางประชาธิปไตยระดับฐานราก ทำให้วิเคราะห์ได้ว่า ปรัชญาสังคมการเมืองของ “อับดุลละฮ์ เออจาлян” มีความเหมาะสมต่อดินแดนที่มีการก่อตั้งขึ้นมาภายหลังจากการปฏิวัติหรือได้รับเอกราชใหม่มากกว่าที่จะนำไปปรับใช้ในการสร้าง “รัฐชาติ” ที่มีโครงสร้างการปกครองระบบสายบังคับบัญชาอย่างมั่นคงอยู่แล้วในรูปแบบ “รัฐราชการ” เนื่องจากสังคมที่มีการปลูกฝังเรื่องแนวคิด “รัฐชาติ” มาอย่างยาวนานจากรุ่นสู่รุ่นยอมมีอคติบางประการที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วกะทันหันในลักษณะการล้มกระดานเริ่มต้นใหม่เหมือนกับในสังคมโรจาวา ด้วยเหตุที่มนุษย์ย่อมต้องการความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินเป็นที่ตั้ง จึงเป็นเรื่องยากที่จะยินยอมสละสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลบางประการ เพื่อสร้างความเท่าเทียมกันภายในสังคมอย่างเป็นเอกภาพได้

ดังนั้น “สหพันธ์ประชาธิปไตย” จึงยังคงไม่ใช่รูปแบบการปกครองที่มีความเหมาะสมสำหรับนำมาใช้เป็นแบบอย่างของปฏิวัติหรือปรับใช้ในดินแดนโดยทั่วไปที่ไม่ได้มีประวัติศาสตร์ตั้งเช่นกรณีของกลุ่มชาติพันธุ์เคิร์ดใน “โรจาวา” ซึ่งเป็นกลุ่มชนชาติที่ถูกกดขี่ข่มเหงมาอย่างยาวนาน แต่ทว่าหากมีการนำรูปแบบประชาธิปไตยทางตรง การบริหารงานรูปแบบคณะกรรมการ และการแบ่งโครงสร้างการบริหารท้องถิ่นออกเป็น 6 ส่วนงาน มาปรับใช้ด้วยการนำไปทดลองร่วมกับการบริหารองค์กรระดับท้องถิ่นภายใต้กรอบแนวคิด “รัฐชาติ” ก็สามารที่จะประยุกต์ใช้ร่วมกันได้ในลักษณะของการปรับเปลี่ยนโครงสร้างการปกครองท้องถิ่นที่มุ่งเน้นการมอบอำนาจให้กับองค์กรระดับรากหญ้าของสังคม โดยการพัฒนากระบวนการกระจายอำนาจรูปแบบใหม่ แต่ควรยังคงต้องอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลจากรัฐบาลส่วนกลางเช่นเดิม

ในฐานะศูนย์กลางอำนาจการปกครอง จึงถือเป็นหนึ่งในประเด็นที่มีความท้าทายต่อแนวทางการปกครองท้องถิ่นยุคใหม่และอาจมีการนำมาปรับรูปแบบโครงสร้างดังกล่าวมาประยุกต์ใช้จริงได้อย่างเหมาะสมต่อไปในอนาคตก็เป็นไปได้ด้วยเช่นกัน

5. บทสรุป

แนวคิดของ “เมอร์เรย์ บุคชิน” ถือเป็นแรงบันดาลใจสำคัญที่ส่งผลต่อแนวคิดทางการเมืองของ “อับดุลละฮ์ เออจาไลน์” ก่อให้เกิดปรัชญาบูรณาภาพวิถีดุติการณปลดเปลื้องรัฐเชิงเอกภาพของพลเมืองชาวเคิร์ดที่ปรารถนาปลดปล่อยดินแดนของพวกเขาในเชิงจิตวิญญาณทางชาติพันธุ์มากกว่าการสร้างรัฐชาติ “เคอร์ดิสถาน” อย่างเป็นทางการที่ไม่มีทางเกิดขึ้นได้จริงตามแนวทางของกฎหมายระหว่างประเทศด้วยการใช้ทฤษฎี “การรับรองโดยชัดแจ้ง” ที่จำเป็นต้องมีการให้สัตยาบันจาก “รัฐอธิปไตย” ภายนอกเสียก่อนอย่างแน่นอน ด้วยเหตุนี้ ในมุมมองของชาวเคิร์ดที่มีต่อเนื้อหาของความเป็น “รัฐชาติ” ไม่ได้มีความสำคัญมากไปกว่าความสัมพันธ์ทางเชื้อชาติอีกต่อไป ชาวเคิร์ดจึงผนึกสรรพกำลังทั้งหมดที่มีอยู่ภายในดินแดน “เคอร์ดิสถาน” พื้นที่ซึ่งเรียกขึ้นมาว่างไว้เป็นเดิมพัน พร้อมกันนี้ พวกเขายังได้ปลดแอกตนเองออกจากการปกครองของ “ระบอบอัสซาด” อีกทั้งยังมุ่งทะเยอทะยานปรารถนาการปกครองตนเองภายใต้บริบทของสังคมท้องถิ่นแบบ “อนาธิปไตย” ระดับรากหญ้าที่อิงแอบกับดินแดนเชิงจิตวิญญาณมากกว่าที่จะมุ่งเน้นเข้าสู่กรอบแนวคิดการเป็น “รัฐชาติ” ภายใต้การยอมรับจากประชาคมโลก อีกทั้งยังหลีกเลี่ยงหนีจากแนวคิด “สตรีนิยมอิสลาม” ซึ่งรากฐานโดยเนื้อแท้แล้วยังคงให้ความสำคัญกับสังคม “บิดาธิปไตย” ตามค่านิยมทางศาสนาแบบดั้งเดิมอยู่ เพื่อสร้างความเท่าเทียมทางเพศให้สอดคล้องกับแนวทาง “ประชาธิปไตยทางตรง” และสร้างระบบ “นิเวศวิทยาสังคม” ที่มุ่งเน้นความกลมกลืนทางชาติพันธุ์ภายใต้ความหลากหลายของผู้คนในสังคมกลายเป็น “ปรัชญาสังคมการเมือง” ที่นำไปสู่การปกครองรูปแบบ “สหพันธ์ประชาธิปไตย” ตามแนวคิดของ “อับดุลละฮ์ เออจาไลน์” ที่มีความปรารถนาในการปลดแอกดินแดนของชาวเคิร์ดออกจากระบบ “ทุนนิยมบิดาธิปไตย” และหลบหลีกอิทธิพลจากชาติมหาอำนาจที่เคยใช้กรอบแนวคิดเจ้าอาณานิคมเข้ามาครอบงำดินแดนในภูมิภาคตะวันออกกลางทิ้งไปด้วยการสร้างกรอบแนวคิด “ประชาธิปไตย” แนวแปลกใหม่ ที่กลายเป็นการต่อสู้แบ่งแยกดินแดนออกมาจากระบบการปกครองรูปแบบเดิมๆ ที่ซ้ำซากซึ่งยังคงยึดติดอยู่กับการเป็น “รัฐชาติ” ที่ต้องได้รับการให้สัตยาบันตามสนธิสัญญาดังที่เคยปรากฏในอดีต เพื่อสรรสร้างประชาชาติรูปแบบใหม่อย่างมั่นคง กล่าวคือ ชาวเคิร์ดได้พยายามร่วมกันสร้าง “จินตกรรมทางการเมืองยุคใหม่” ที่ให้ความสำคัญกับสิทธิเสรีภาพ ความเสมอ

ภาค ภารดรภาพ และประชาธิปไตยฐานรากของสังคม โดยการกำหนดโครงสร้างทางการเมืองสูงสุดให้อยู่ที่องค์กรท้องถิ่นระดับรากหญ้าภายในชุมชนแต่ละแห่งทดแทนโครงสร้างระบบ “รัฐราชการ” ที่มีลำดับชั้นสายบังคับบัญชาจากบนลงล่างตามกรอบแนวคิด “รัฐชาติ” ทั่วไปในปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- ยุทธศาสตร์ หน่อแก้ว. (2565). รูปแบบการปกครองของกลุ่มแบ่งแยกดินแดนในตะวันออกกลาง: กรณีศึกษาเขตปกครองตนเองโรจาวา (ซีเรียเหนือ). *วารสารราชภัฏสุราษฎร์ธานี*, 9(2), 38-66.
- ยุทธศาสตร์ หน่อแก้ว. (2566). โรจาวา: สัญญาความเป็นรัฐเชิงนามธรรมว่าด้วยการปกครองตนเองของชาวเคิร์ดกับการพัฒนาประชาธิปไตยในภูมิภาคตะวันออกกลาง. *วารสารนิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่*, 7(2), 47-70.
- อัมพร หมดเด็น. (2560). ทบทวนสถานะความคิดสตรีอิสลาม. *วารสารประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมศาสตร์*, 4(1), 63-113.

ภาษาอังกฤษ

- Ahmad, J. Al-e. (1984). *Occidentosis: A Plague From the West* (Campbell, R. Trans.). Berkeley: Mizan Press.
- Akkaya, H., & Jongerden, J. (2012). Reassembling the Political: The PKK and the Project of Radical Democracy. *European Journal of Turkish Studies Social Sciences on Contemporary Turkey*, 14, 1-19.
- Ali, B. (2016). *Eroding the State in Rojava*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- Alizadeh, H., Kohlbacher, J., Mohammed, S. Q., & Vaisi, S. (2022). The Status of Women in Kurdish Society and the Extent of Their Interactions in Public Realm. *SAGE Open*, 12(2), 1-13.
- Allsopp, H., & Wilgenburg, W. van. (2019). *The Kurds of Northern Syria. Volume 2: Governance, Diversity and Conflicts*. London; New York City; etc.: I.B. Tauris.

- Aragonès, A. F. (2020). Women, Body and War: Kurdish Female Fighters through Commander Arian and Girls. *Media, War & Conflict*, 15(32), 1-17.
- Badiou, A. (2002). *Ethics: An Essay on the Understanding of Evil*. London: Verso.
- Badran, M. (2002). Islamic Feminism: What's in a Name?. *Al-Ahram Weekly Online*, 569, 17-23.
- Badran, M. (2009). *Feminism in Islam: Secular and Religious Convergence*. Oxford: Oneworld.
- Bay, M. (2016). Women's Fighters of the YPJ. In Dirik, D., Strauss, D. L., Taussig, M. T., & Wilson, P. L. (Eds.). *To Dare Imagining: Rojava Revolution* (pp. 57-70). New York: Autonomedia.
- Bookchin, M. (1985). Ecology and Revolutionary Thought. *Antipode*, 17(2-3), 89-98.
- Bookchin, M. (2015). The Ecological Crisis and the Need to Remake Society. In Bookchin, D., & Taylor, B. (Eds.). *The Next Revolution. Popular Assemblies and the Promise of Direct Democracy* (pp. 31-41). London: Verso.
- Boyras, C. (2020). Alternative Political Projects of Territoriality and Governance during the Syrian War: The Caliphate Vs Democratic Confederalism. *Geopolitics*, 26(4), 1095-1120.
- Carastathis, A. (2014). The Concept of Intersectionality in Feminist Theory. *Philosophy Compass*, 9(5), 304-314.
- Casier, M., & Jongerden, J. (2010). *Nationalisms and Politics in Turkey Political Islam, Kemalism and the Kurdish Issue*. London & New York: Routledge.
- Cemgil, C. (2021). The Geopolitics of Democratic Confederalism in Syria: Geopolitics as the Interplay of Multiple Strategies of Spatialisation. *Geopolitics*, 24(4), 1046-1074.
- Chamoun, C. S. (2022). *Westernization in Rojava; Infatuation with the West*. (Master's Thesis in Global Studies), School of Global Studies, University of Gothenburg.
- Clark, J. (2016). Imaginare Aude! Lessons of the Rojava Revolution. *Capitalism Nature Socialism*, 27(3), 103-114.
- Cohn, C. (2013). *Women and Wars*. Cambridge: Polity Press.

- Cole, J. R. I., & Kandiyoti, D. (2002). Nationalism and the Colonial Legacy in the Middle East and Central Asia: Introduction. *International Journal of Middle East Studies*, 34(2), 189-203.
- De Jong, A. (2016). A Commune in Rojava?. *New Politics*, 15(4), 69-76.
- De Jong, A. (2016). *A Commune in Rojava? Öcalan, PKK ideology & PYD Policies*. Czech: The Anarchist Library.
- Dean, V. (2019). Kurdish Female Fighters: The Western Depiction of YPJ Combatants in Rojava. *Glocalism: Journal of Culture, Politics and Innovation*, 1, 1-29.
- Dirik, D. (2022). Stateless Citizenship: 'Radical Democracy as Consciousness-Raising' in the Rojava Revolution. *Global Studies in Culture and Power*, 29(1), 27-44
- Dinc, P. (2020). The Kurdish Movement and the Democratic Federation of Northern Syria: An Alternative to the (Nation-)State Model?. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 22(1), 47-67.
- Drinkwater, D. (2005). *Sir Harold Nicolson and International Relations: The Practitioner As Theorist*. Oxford; New York: Oxford University Press.
- Federici, V. (2015). The Rise of Rojava. *SAIS Review*, 32(2), 81-90.
- Fischer, F. (2017). *Climate Crisis and the Democratic Prospect: Participatory Governance in Sustainable Communities*. Oxford: Oxford University Press.
- Freedman, E. B. (2003). *No Turning Back: The History of Feminism and the Future of Women*. New York: Ballantine Books.
- Galvan-Alvarez, E. (2020). Rojava: A State Subverted or Reinvented?. *Postcolonial Studies*, 23(2), 182-196.
- Gerber, D., & Brincat, S. (2018). When Öcalan met Bookchin: The Kurdish Freedom Movement and the Political Theory of Democratic Confederalism, *Geopolitics*, 26(4), 973-997.
- Gillespie, A. (2003). Implementation and Compliance Concerns in International Law: The State of the Art within Three International Regimes. *New Zealand Journal of Environmental Law*, 7, 53-84.

- Graeber, D. (2007). *Lost People: Magic and the Legacy of Slavery in Madagascar*. Bloomington: Indiana University Press.
- Gunes, C. (2012). *The Kurdish National Movement in Turkey. From Protest to Resistance*. London: Routledge.
- Gunter, M. M. (2004). The Kurdish Question in Perspective. *World Affairs*, 166(4), 197-205.
- Hajjar B., Burg C. V., Hilal, L., & Santschi, M. (2017). *Perceptions of Governance - The Experience of Local Administrative Councils in Opposition-held Syria*. Bern: Swiss Peace Foundation.
- Hammy, C. (2021). Social Ecology in Öcalan's Thinking. In Hunt S. E. (Ed.). *Ecological Solidarity and the Kurdish Freedom Movement* (pp. 25-40). London: Lexington Books.
- Hammy, C., & Miley, T. J. (2022). Lessons from Rojava for the Paradigm of Social Ecology. *Frontiers in Political Science*, 3, 1-13.
- Hasan, Al-B. (1999). *Selected Writings of Hasan al-Banna Shaheed* (Qureshi, S. A., Trans.). New Delhi: Mellat Book Centre.
- Helmreich, P. C. (1974). *From Paris to Sèvres: The Partition of the Ottoman Empire at the Peace Conference of 1919-1920*. Columbus: The Ohio State University Press.
- Hoffmann, C., & Matin, K. (2021). Beyond Anarchy and Capital? The Geopolitics of the Rojava Revolution in Syria. *Geopolitics*, 26(4), 967-972.
- Hosseini, A. (2016). The Spirit of the Spiritless Situation: The Significance of Rojava as an Alternative Model of Political Development in the Context of the Middle East. *Journal of Socialist Theory*, 44(3), 253-265.
- Human Rights Watch. (1996). Syria: The Silenced Kurds. *Human Rights Watch World Report*, 8(4(E)), 1-49.
- Hunt, S. E. (2017). Prospects for Kurdish Ecology Initiatives in Syria and Turkey: Democratic Confederalism and Social Ecology. *Capitalism Nature Socialism*, 30(3), 7-26.

- Imady, O., & Hinnebusch, R. (2018). Origins of the Syrian Uprising: From Structure to Agency. In Hinnebusch, R., & Imady, O. (Eds.). *The Syrian Uprising: Domestic Origins and Early Trajectory* (pp. 1-12). New York: Routledge.
- Jarstad, A. K., & Sisk, T. D. (2008). *From War To Democracy: Dilemmas Of Peacebuilding*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Jubault, L. (2018). *Radical Democracy, Citizenship and Development: Radicalizing Participation to Achieve Transformative Change-The Cases of Chiapas and Rojava*. London: SOAS University of London.
- Kahf, A. (2021). Decentralization as An Entry Point to Peacebuilding in Syria. In Khatib, D. K. (Ed.). *Perspectives on Development in the Middle East and North Africa (MENA) Region. The Syrian Crisis* (pp. 213-233). Singapore: Springer Singapore.
- Knapp, M., & Jongerden, J. (2016). Communal Democracy: The Social Contract and Confederalism in Rojava. *Comparative Islamic Studies*, 10(1), 87-109.
- Knapp, M., Flach, A., Ayboga, E., & Biehl, J. (2016). *Revolution in Rojava: Democratic Autonomy and Women's Liberation in Syrian Kurdistan*. London: Pluto Press.
- Küçük, B., & Özselçuk, C. (2016). The Rojava Experience: Possibilities and Challenges of Building a Democratic Life. *South Atlantic Quarterly*, 115(1), 184-196.
- Le Sage, A. (2005). *Stateless Justice in Somalia: Formal and Informal Rule of Law Initiatives*. Geneva: Centre for Humanitarian Dialogue.
- Leezenberg, M. (2016). The Ambiguities of Democratic Autonomy: The Kurdish movement in Turkey and Rojava. *Southeast European and Black Sea Studies*, 16(4), 671-690.
- Lister, C. R. (2015). *The Syrian Jihad: Al-Qaeda, the Islamic State and the Evolution of an Insurgency*. Oxford: Oxford University Press.
- Marin, I. G. (2011). *Political Participation, Democracy and Internet: Tunisian Revolution*. Munich: Grin Publishing.
- McMeekin, S. (2015). *The Ottoman Endgame: War, Revolution, and the Making of the Modern Middle East, 1908-1923*. New York: Penguin Random House.

- Miley, T. J., Yildiz, G., & Hammy, C. (2018). The Turkish-Kurdish Conflict in Historical Context. In Miley, T. J., & Venturini, F. (Eds.). *Your Freedom and Mine: Abdullah Öcalan and the Kurdish Question in Erdogan's Turkey* (pp. 3-121). Montreal: Black Rose Books.
- Netjes, R., & Veen, E. V. (2021). *Henchman, Rebel, Democrat, Terrorist: The YPG/PYD during the Syrian Conflict*. Netherlands: CRU Report.
- Newman, E., Paris, R., & Richmond, O. P. (2009). Introduction. In Newman, E., Paris, R., & Richmond, O. P. (Eds.). *New Perspectives on Liberal Peacebuilding* (pp. 3-25). Tokyo: United Nations University Press.
- Öcalan, A. (2015). *Manifesto for a Democratic Civilization. Volume 1. Civilization: The Age of Masked Gods and Disguised Kings*. Porsgrunn: New Compass Press.
- Öcalan, A. (2017). *The Political Thought of Abdullah Öcalan: Kurdistan, Woman's Revolution and Democratic Confederalism*. London: Pluto Press.
- Organ, H. (2017). From the October Revolution to Revolutionary Rojava: An Ecosocialist Reading. *Capitalism Nature Socialism*, 28(4), 3-20.
- Potiker, S. L. (2019). Obstacles to Insurrection: Militarised Border Crossings Hindering the Rojava Liberation struggle. *Anarchist Studies*, 27(2), 77-102.
- Pitsoulis, A. (2019). Greece, Turkey, the Eastern Question and the Treaty of Lausanne 1923. *Beiträge zur Rechtsgeschichte Österreichs*, 9(2), 456-470.
- Quataert, D. (2000). *The Ottoman Empire, 1700-1922*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Radpey, L. (2021). Self-Determination and Use of Force in Rojava. *Journal of Human Rights and Social Work*, 6, 327-336.
- Rasit, H., & Kolokotronis, A. (2020). Decentralist Vanguard: Women's Autonomous Power and Left Convergence in Rojava. *Globalizations*, 17(5), 869-883.
- Rogan, E. (2015). *The Fall of the Ottomans: The Great War in the Middle East*. New York: Basic Books.
- Rusche, J. (2022). Imagining Peace Outside of Liberal Statebuilding: Anarchist Theory as Pathway to Emancipatory Peacefacilitation. *Alternatives: Global, Local, Political*, 47(1), 18-44.

- Sáenz, C. M. (2015). *Women up in Arms: Zapatistas and Rojava Kurds Embrace a New Gender Politics*. California: The Huffington Post.
- Sargi, S. (2020). The Kurds of Northern Syria: Governance, Diversity, and Conflicts: Book Review. *Journal of Humanities and Social Sciences Studies (JHSSS)*, 2(6), 277-279.
- Savran, Y. (2016). The Rojava Revolution and British Solidarity. *Anarchist Studies*, 24(1), 7-12.
- Shehadeh, L. R. (2000). Women in the Discourse of Sayyid Qutb. *Arab Studies Quarterly*, 22(3), 45-55.
- Sjoberg, L., & Gentry, C. (2007). *Mothers, Monsters, Whores: Women's Violence in Global Politics*. London: Zed Books.
- Sunca, Y. (2021). The Revolution in Rojava and the International. In Holtgreve, S., Preuß, K., & Albert, M. (Eds.). *Envisioning the World: Mapping and Making the Global* (pp. 105-124). Bielefeld: Transcript Publishing.
- Şimşek, B., & Jongerden, J. (2021). Gender Revolution in Rojava: The Voices beyond Tabloid Geopolitics. *Geopolitics*, 26(4), 1023-1045.
- Shahvisi, A. (2021). Beyond Orientalism: Exploring the Distinctive Feminism of Democratic Confederalism in Rojava. *Geopolitics*, 26(4), 998-1022.
- Smith, B. G. (2000). *Global Feminisms Since 1945*. London: Routledge.
- Tank, P. (2017). Kurdish Women in Rojava: From Resistance to Reconstruction. *Die Welt des Islams*, 57(3), 404-428.
- Tejel, J. (2009). *Syria's Kurds: History, Politics and Society*. London: Routledge.
- Tickner, J. A. (1992). *Gender in International Relations: Feminist Perspectives on Achieving International Security*. New York: Columbia University Press.
- Tombs, R. (1981). *The War Against Paris, 1871*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Tovianen, M., & Başer, B. (2016). Gender in the Representations of an Armed Conflict. *Middle East Journal of Culture and Communication*, 9, 294-314.
- Üstündağ, N. (2016). Self-Defense as a Revolutionary Practice in Rojava, or How to Unmake the State. *South Atlantic Quarterly*, 115(1), 197-210.

- Van Leeuwen, M., Verkoren, W., & Boedeltje, F. (2012). Thinking beyond the liberal peace: From utopia to heterotopias. *Acta Politica*, 47(3), 292-316.
- Van Wilgenburg, W., & Fumerton, M. (2022). From the PYD-YPG to the SDF: the Consolidation of Power in Kurdish-Controlled Northeast Syria. *Studies in Conflict & Terrorism*, 1-20.
- Weiner, T. (1999). *U.S. Helped Turkey Find and Capture Kurd Rebel*. New York: The New York Times.
- White, P. (2000). *Primitive Rebels or Revolutionary Modernizers? The Kurdish National Movement in Turkey*. London: Zed Books
- Yarkin, G. (2015). The Ideological Transformation of the PKK Regarding the Political Economy of the Kurdish Region in Turkey. *Kurdish Studies*, 3(1), 26-46.
- Yassin-Kassab, R., & Al-Shami, L. (2016). *Burning Country. Syrians in Revolution and War*. London: Pluto Press.
- Zaunseder, A., Woodman, S., & Emejulu, A. (2022). Introducing Radical Democratic Citizenship: From Practice to Theory. *Global Studies in Culture and Power*, 9(1), 1-8.
- Zisser, E. (2014). The Kurds in Syria: Caught between the Struggle for Civil Equality and the Search for National identity. In Bengio, O. (Ed). *Kurdish Awakening. Nation Building in a Fragmented Homeland* (pp. 193-213). Austin: University of Texas Press.